

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

POLONA JUGOVIČ

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

VPLIV SPOLA NA KORUPTIVNA DEJANJA

Ljubljana, september 2013

POLONA JUGOVIČ

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisani(-a) Polona Jugovič, študent(-ka) Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtor(-ica) zaključne strokovne naloge/diplomskega dela/specialističnega dela/magistrskega dela/doktorske disertacije z naslovom Vpliv spola na koruptivna dejanja, pripravljene(-ga) v sodelovanju s svetovalcem/svetovalko dr. Simonom Čadežem.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorski in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami) dovolim objavo zaključne strokovne naloge/diplomskega dela/specialističnega dela/magistrskega dela/doktorske disertacije na fakultetnih spletnih straneh.

S svojim podpisom zagotavljam, da

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela;
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem
 - poskrbel(-a), da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v zaključni strokovni nalogi/diplomskem delu/specialističnem delu/magistrskem delu/doktorski disertaciji, citirana oziroma navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
 - pridobil(-a) vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v tekstu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisal(-a);
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku (Ur. l. RS, št. 55/2008 s spremembami);
- se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predložene zaključne strokovne naloge/diplomskega dela/specialističnega dela/magistrskega dela/doktorske disertacije dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, dne _____

Podpis avtorja(-ice): _____

KAZALO

UVOD.....	1
1 KORUPCIJA	2
1.1 Zgodovina korupcije.....	3
1.2 Opredelitev pojma korupcija	4
1.3 Vrste korupcije	5
1.4 Vzroki za korupcijo	8
1.5 Posledice korupcije.....	9
1.6 Merjenje korupcije.....	10
1.6.1 Indeks zaznave korupcije CPI	12
1.6.2 Stroški korupcije.....	15
1.7 Preprečevanje korupcije	16
2 RAZLIKE MED MOŠKIM IN ŽENSKIM SPOLOM	18
2.1 Biološki pristop	18
2.2 Psihološki pristop	20
2.3 Kulturni pristop	22
2.4 Neenakost spolov in stereotipi.....	24
3 VPLIV SPOLA NA KORUPTIVNA DEJANJA	28
3.1 Zaznavanje korupcije glede na spol	28
3.2 Tolerantnost do korupcije glede na spol.....	29
3.3 Razlike med moškim in žensko pri sprejemanju podkupnin.....	30
3.4 Razlike med spoloma v odnosu do korupcije v različnih državah	31
3.5 Razlogi za različno obnašanje moških in žensk glede korupcije.....	33
3.6 Vpliv korupcije na ženske	35
3.7 Empirični dokazi o kaznivih koruptivnih dejanjih v Sloveniji.....	35
4 FEMINIZIRANJE JAVNEGA PROSTORA KOT PROTİKORUPCIJSKA POLITIKA ...	37
4.1 Ženske v politiki	38
4.2 Feminiziranje javnega prostora kot protikorupcijska politika.....	40
SKLEP	41
LITERATURA IN VIRI.....	44
PRILOGA	

KAZALO SLIK

Slika 1: Specializacija funkcij leve in desne polovice možganov	19
Slika 2: Indeks zaznane korupcije in indeks razlik med spoloma v letu 2007	34

KAZALO TABEL

Tabela 1: Najmanj skorumpirane države sveta v letu 2012.....	13
Tabela 2: Najbolj skorumpirane države sveta v letu 2012	14
Tabela 3: Razlike med moškim in ženskim spolom glede na biološki pristop.....	20
Tabela 4: Razlike med moškim in ženskim spolom glede na psihološki pristop	22
Tabela 5: Razlike med moškim in ženskim spolom glede na kulturni pristop.....	24
Tabela 6: Stereotipi o spolih – pričakovane karakteristike za moški in ženski spol glede na raziskavo Sandre L. Bem.....	27
Tabela 7: Zloraba uradnega položaja ali uradnih pravic glede na število obsojenih in obtoženih glede na spol med letoma 2009 in 2011	36

Tabela 8: Sprejemanje daril za nezakonito posredovanje glede na število obsojenih in obtoženih glede na spol med letoma 2009 in 2011	36
Tabela 9: Dajanje podkupnine glede na število obsojenih in obtoženih glede na spol med letoma 2009 in 2011	37
Tabela 10: Jemanje podkupnine glede na število obsojenih in obtoženih glede na spol med letoma 2009 in 2011	37

UVOD

Korupcija obstaja od nekdaj. Prisotna je v vseh državah, razvitih in nerazvitih, v zasebnem in javnem sektorju. Koruptivno dejanje lahko stori pohlepen posameznik ali pa človek, ki mu to omogoči preživetje. Koruptivna dejanja so zaradi tajnega dogovora prikrita in težko dokazljiva, udeleženci pa o njih redko govorijo, zato je korupcijo težko proučevati in meriti.

Prvo vprašanje ob rojstvu otroka je, ali je novorojenček fantek ali punčka. Spol je pomemben, saj nas vloga spola spremlja vse življenje. Na spol se nanašajo družbeno opredeljene vloge in pričakovanja primerne vedenja. Različno obnašanje moških in žensk naj bi se poznalo tudi v odnosu do korupcije. Za ženske velja stereotipna podoba, da imajo več integritete (prevod iz angl.: popolnost, neokrnjenost, poštenost; Grad, Škerlj & Vitorovič, 1978, str. 464) in so bolj načelne kot moški (Stevens, 2007, str. 169). Medtem ko so moški bolj individualno usmerjeni, ni pričakovati, da bodo ženske žrtvovale javno dobro za svojo korist. Razne vladne in mednarodne organizacije tudi zato spodbujajo k večji prisotnosti žensk v javnem življenju. Pri določenih temah se moška in ženska stališča razlikujejo, zato je pomembno, da lahko svoje mnenje uspešno izrazijo tudi ženske.

Namen diplomskega dela je proučiti, ali obstaja povezava med spolom in nagnjenostjo h koruptivnim dejanjem. Cilj diplomskega dela je potrditi ali ovreči temeljno hipotezo, da so ženske manj nagnjene h koruptivnim dejanjem kot moški.

Moja naloga je teoretična. Uporabila sem deskriptivno metodo za opis pojmov in kavzalno neeksperimentalno metodo (eksplikativno) za pojasnila. Do odgovora na v hipotezi zastavljeno vprašanje sem prišla deduktivno in se pri tem zanesla na strokovne članke, strokovne knjige in prispevke s spletnih strani. Podatki so zbrani posredno iz primarnih in sekundarnih virov. Diplomsko delo analizira obnašanje posameznega spola v stiku s korupcijo in proučuje vpliv spola na odločitev za koruptivna dejanja.

Sestavljeno je iz 4 poglavij. V prvem poglavju sem proučila zgodovino korupcije, opredelila sem pojem korupcije ter opisala njene vrste, razloge in posledice. Ob koncu poglavja sem pisala o tem, kako korupcijo merimo in kako jo preprečujemo.

Vedno zanimivo tematiko o razlikah med moškimi in ženskami sem v drugem poglavju obravnavala z biološke, psihološke in kulturne plati, zadnji del pa je namenjen stereotipom.

V tretjem poglavju sem z namenom, da sprejemem ali ovržem hipotezo diplomske naloge, podrobneje analizirala teoretične in empirične raziskave, ki proučujejo povezanost

korupcije in spola. Analizirala sem predpostavko, da so ženske v javni upravi manj koruptivne kot moški.

V četrtem poglavju sem iskala odgovor na vprašanje, ali je večja prisotnost žensk v javnem prostoru lahko ena od rešitev v boju za zmanjšanje korupcije. Predstavila sem vlogo žensk v javnem prostoru ter opisala mesto žensk v politiki, kot ga vidijo nekatere vidnejše Slovenke.

Ob koncu sem podala sklepne misli, do katerih sem prišla ob pisanju diplomske naloge.

1 KORUPCIJA

Beseda korupcija se danes pogosto uporablja. Vsakdanja rabe te besede kaže, da je njen razmah tudi vse bolj zaskrbljujoč. Prisotna je v vseh državah, razvitih in nerazvitih, v zasebnem in javnem sektorju, celo v nepridobitnih in dobrodelnih organizacijah (Myint, 2000, str. 1).

Vlade se zavedajo pomena korupcije, zato sprejemajo zakonodajo in ustanavljajo službe za obravnavo te problematike. Zaradi negativnih učinkov skušajo države korupcijo preprečiti ali pa vsaj omejiti. Tudi politika ni imuna do korupcije, saj temelji na zvezah, poznanstvih, uslugah ter vplivu in včasih je težko določiti, kaj je še dopustno in kaj že predstavlja korupcijo (Dobovšek & Minič, 2005, str. 9-10).

Pri korupciji ne gre le za primere pokvarjenih javnih uslužbencev, ki za svoje lastno dobro pobirajo denar, vključuje tudi primere, ko sistem slabo deluje in koruptivno obnašanje omogoča. Običajni ljudje pa so se prisiljeni posluževati podkupovanja, da lahko sploh normalno živijo (The World Bank, 2012, str. 2). Povprečen državljani živi v nekem sistemu, v katerem na družbeno in politično okolje nima vpliva, mora pa se prilagoditi, da lahko v njem preživi. Za sistem brez vrednot in etike so torej krivi tisti, ki so tako okolje ustvarili. Običajni ljudje so se le prilagodili in menijo, da to še ne pomeni, da so zaradi življenja v takem okolju tudi oni skorumpirani (Kushwaha, 2011).

Korupcijo je že po njeni naravi težko opaziti, saj običajno vključuje 2 človeka ali več ljudi, ki so sklenili nek tajen sporazum. Zaradi skrivne narave dogovora je težko verjetno, da kdorkoli razen vpletenih ve, kaj se dogaja (What is corruption?, 2012). Vsi vpleteni pa imajo enake interese, vsak si želi pridobiti določene koristi. Pri koruptivnem dejanju ni klasičnega oškodovanca, ki bi imel interes takšno dogajanje prijaviti (Dobovšek & Kordež, 2005, str. 283-284). To pa še ne pomeni, da tu ni žrtev. Običajno je žrtev družba sama, ki nosi posledice koruptivnih dejanj (Dobovšek & Minič, 2005, str. 10).

1.1 Zgodovina korupcije

Korupcija obstaja v družbi že od nekdaj. Je pojav, ki ga je družba vedno zanikala, najdemo pa ga povsod po svetu. Zagotovitev potreb in pohlep potiskata posameznika v skušnjava, da izkoristi ponujene možnosti. Posamezniki so od nekdaj s podkupovanjem dosegali prednosti (Dobovšek & Minič, 2005, str. 11). Francoski razsvetljenec Montesquieu je v 18. stoletju ugotovil, da so »stoletne izkušnje dokazale, da je vsak človek, ki ima moč, to pripravljeno izkoriščati do dokončne meje« (Karpovich, 2007, str. 1).

Korupcija je prvič omenjena že v starodavnem sistemu Babilona, v arhivih, ki izhajajo iz drugega tisočletja pred našim štetjem (v nadaljevanju p.n.št.). V času Sumercev in Semitov je moral kralj Lagasha preoblikovati državno administracijo, da je ustavil zlorabo moči uradnikov in sodnikov. Korupcija med javnimi uslužbenci je omenjena tudi v znanem Hamurabijevem zakoniku iz 18. stoletja p.n.št. Številni podatki o korupciji so tudi dediščina antične Grčije. Filozofa Platon in Aristotel sta znova in znova omenjala razdiralni in škodljiv vpliv zlorabe moči ter podkupovanja na gospodarsko, politično in duhovno življenje družbe. Boj proti korupciji je bil po Aristotelovem mnenju v njegovi knjigi Politika osnova za politično in ljudsko stabilnost. »Za vsak vladni sistem je najpomembnejše, da organizira sistem in vpelje tak zakon, da bi bilo onemogočeno uradnikom delati za lastno korist.« Že Aristotel je predlagal še zdaj uporabno rešitev, namreč prepoved, da 1 oseba zaseda več kot 1 pozicijo. Nekaj Aristotelovih priporočil so uporabili v antičnih Atenah, kjer je na primer veljal zakon, da je moral vsak državljani poročati o izvoru svojega dohodka (Karpovich, 2007, str. 1-2).

V rimskem zakoniku XII plošč iz 5. stol. p.n.št. se nahaja vprašanje, ali je smrtna kazen za sodnika, krivega sprejemanja podkupnine, prestroga. V Stari zavezi Svetega pisma o sodnikih piše, da »podkupnine in darila modrim zaslepijo oči...« (Modrečeva odlika in dolžnost, 29), gorje pa je predvideno za tiste, »... ki oproščajo krivičnega zaradi podkupnine in kratijo pravico pravičnemu« (Šest preroških groženj, 23).

Dante Alighieri je v svoji Božanski komediji na začetku 14. stol. podkupljene omenil v peklju, o korupciji pa je v svojih delih pisal tudi William Shakespeare (Tanzi, 1998, str. 559-560). Thomas Hobbes je v svojem vplivnem delu Leviathan leta 1651 zapisal: »Ljudje, ki so ponosni na svoje storjene zločine, upajo, da se bodo roki pravice izognili s pomočjo skorumpiranega pravnega sistema ter da bodo oproščeni v zameno za denar ali druge oblike podkupnine«. Te besede so začetek teorije o korupciji belih ovratnikov.

Problem korupcije so v 18. stol. opisovali razsvetljenci J. J. Rousseau, C. Montesquieu in drugi. Po njihovem mnenju je bila korupcija socialna bolezen ali pa je pomenila slabo delovanje družbe. Pojavili so se zametki sodobnega kriminološkega pristopa.

Ideja o povezavi med demokratičnim sistemom in nižjo korupcijo je posledica dejstva, da so v svobodnih družbah številne podrobnosti koruptivnih dejanj razkrite v neodvisnih

časopisih ali pa jih razkrijejo politični nasprotniki. V totalitarnih družbah pa je ta tema tabu. Korupcija je univerzalna, prisotna v vseh družbah z organizirano oblastjo, med državami se razlikuje le po obliki in obsegu.

Avtorji cenjene knjige *Political Corruption – a Handbook* iz leta 1989 navajajo, da so raziskovalna dela korupcijo obravnavala kot splošen družbeni fenomen z mednarodnim pomenom. Konec hladne vojne, kapitalizem in stopnjevanje globalizacije v svetovnem gospodarstvu so pojavu korupcije dodali novo značilnost. Danes ima korupcija status globalne grožnje svetovnemu redu in predstavlja eno od groženj razvoju človeštva v tem stoletju.

Posebnost novega pristopa k raziskovanju korupcije je, da je zdaj to stvar raziskovalnega dela večih ved: prava, kriminologije, sociologije, pa tudi ekonomije, filozofije in zgodovine. Ta večdisciplinski pristop je posledica zapletenosti pojava korupcije in pomena njenih posledic na vsa področja družbenega življenja (Karpovich, 2007, str. 4-5).

1.2 Opredelitev pojma korupcija

Večina si nas predstavlja, kaj je korupcija. Običajno ima negativen prizvok. Da bi jo podrobneje spoznali, sem v nadaljevanju navedla najpomembnejše definicije korupcije.

Za začetek je treba pojasniti pomen besede korupcija, ki izhaja iz latinske besede »*corruptio, corrumpere*,« kar pomeni zlomiti, pokvariti, poslabšati (Wiesthaler, 1995, str. 244, 246). Prevod besede iz angleščine pomeni pokvarjenost, popačenost, podkupovanje (Grad et al., 1978, str. 185). Slovar slovenskega knjižnega jezika to besedo razlaga kot dajanje ali sprejemanje nagrad zaradi hitrejšega, ugodnejšega, navadno nezakonitega reševanja uradnih zadev (Bajec et al., 1975, str. 442), Veliki slovar tujk pa kot pokvarjenost, podkupljivost, izprijenost, nepoštenost (Tavzes, 2002, str. 618).

Korupcija torej ne pomeni le nezakonitega vedenja, ampak tudi nepoštenost in izprijenost osebe, ki jo izvaja, njeno naklonjenost nepotizmu (izkoriščanje sorodstvenih vezi pri napredovanju) in klientelizmu (izkoriščanje vez in poznanstev pri napredovanju), pokvarjenosti in moralni perverzности v medsebojnih odnosih (Dobovšek & Kordež, 2005, str. 285).

Zakon o preprečevanju korupcije (Ur.l. RS, št. 2/2004) izraz korupcija definira kot vsako kršitev dolžnega ravnanja uradnih oziroma odgovornih oseb v javnem ali zasebnem sektorju, kot tudi ravnanje oseb, ki so pobudniki kršitev ali oseb, ki se s kršitvijo lahko okoristijo, zaradi neposredno ali posredno obljubljenih, ponujene ali dane oziroma zahtevane, sprejete ali pričakovane koristi zase ali za drugega.

Integriteta – Društvo za etičnost javnega delovanja (2012, str. 2) jo opisuje tako: »Korupcija je zloraba zaupane moči za osebne namene. Koruptivni namen nastane takrat,

ko je kršitev storjena v pričakovanju obljubljenе, ponujene ali dane koristi zase ali za koga drugega. Pričakovana korist je takrat, ko oseba pričakuje za dejanje določeno premoženjsko ali nepremoženjsko korist. Obljuba koristi pa ni nujno vnapreј izrečena. Oblika, vrednost ali višina koristi niso pomembne.«

Prvi mednarodni dokument, ki je definiral korupcijo, je Kodeks ravnanja za uslužbence organov kazenskega pregona, ki ga je Generalna skupščina Združenih narodov sprejela 17. decembra 1979 (Karpovich, 2007, str. 13).

Najpogostejša definicija korupcije pa je definicija Svetovne banke, ki korupcijo opredeljuje kot zlorabo javnega položaja v zasebne namene. Ne smemo pa zaključiti, da korupcije v zasebnem sektorju ni (Tanzi, 1998, str. 564).

Korupcija je večsmeren proces, na eni strani je ponudnik koristi, na drugi njen prejemnik. Oba se zavedata dejanja, ki ostane skrito. Vsako dejanje korupcije ni kaznivo dejanje, je pa neetično ter škoduje gospodarskemu in političnemu razvoju družbe. Ponavadi so vanjo vpletene osebe, ki imajo politično in gospodarsko moč ter moč odločanja (Integriteta – Društvo za etičnost javnega delovanja, 2012, str. 7).

Dobovšek po Matjažu Jagru navaja naslednje elemente korupcije:

- korupcija je predominantno šteta kot slaba stvar,
- imamo 2 strani (podkupovalca in podkupljenega; če upoštevamo, da je korupcija na splošno enačena s podkupovanjem),
- za koruptivno dejanje obstaja nagrada (malo darilo ali velika podkupnina; denarna ali nedenarna; neposredna ali posredna; dana vnapreј ali po dejanju; dana podkupovanemu ali komu drugemu),
- ocene takšnih dejanj se razlikujejo; lahko so kriminalizirane ali pa ne,
- izvršena je lahko na različne načine (npr. z uporabo modre kuverte).

Po opisu Maxa Webra je v idealni upravi javni uslužbenec kot pooblaščenec države zaupanja vreden izvrševalec navodil države. Zato s svojim delom ne bi smel izkrivljati pristnega odnosa med državo in državljanom (Dobovšek, 2002b, str 45-46).

1.3 Vrste korupcije

Vsaka družba dojema korupcijo na svoj način. Razlika pa je, kaj se dogaja javno in kaj očem prikrito, kaj je sprejemljivo in kaj povzroči ogorčenje. Pri ugotavljanju, kaj je prav, si lahko pomagamo z naslednjimi vprašanji:

- Transparentnost: Ali lahko vedo za moja dejanja tudi drugi in o tem pišejo časopisi?
- Odgovornost: Ali o svojih dejanjih povem drugim?
- Vzajemnost: Ali bi me prizadelo, če bi to počeli tudi drugi?

- Generalizacija: Ali bi bila družba oškodovana, če bi to počeli vsi?

Za nadaljnjo razpravo in pojmovanje korupcije si podrobneje pogledjmo pojavne oblike korupcije.

Javna korupcija pomeni kršitev dolžnega ravnanja uradne osebe v javnem sektorju, ki se s to kršitvijo okoristi. Privatna korupcija pa se dogaja med posamezniki iz privatnega sektorja. V številnih vaških skupnostih dajanje daril ni mišljeno kot korupcija, taka poteza je javna, darilo skromno, koristi je običajno deležna skupnost, ne le posameznik, in kršene niso pravice državljanov (The World Bank, 2012, str. 3-5).

Korupcijo lahko delimo na notranjo in zunanjo ter individualno in institucionalno. Izmed navedenih je najpogostejša zunanja, pri kateri gre običajno za plačevanje storitev ali opustitev uradnih dejanj, ali pa za dajanje daril z določenim namenom. Notranja korupcija so dejanja, s katerimi posameznik od nadrejenih ali podrejenih s podkupovanjem dosega koristi. Individualna korupcija pomeni posamezno podkupovanje, kjer sta vpleteni le 2 osebi. To omogoča diskretnost, zbiranje dokazov o takšnih dejanjih pa je zelo težavno. Institucionalna korupcija prinaša razpad družbenih vrednot, zato je zelo nevarna, saj vpliva na javno vzdušje, povzroča strah in negotovost (Dobovšek, 2008, str. 21).

Vrste korupcije so lahko opredeljene tudi na druge načine, ločimo na primer med veliko in malenkostno korupcijo. Pri veliki gre za precejšnje zneske denarja in običajno visoke uslužbence, pri malenkostni pa so vključeni majhni zneski in birokrati, ljudje pa se z njo dnevno srečujejo.

Naslednja razlika je med administrativno in politično korupcijo. Pri administrativni gre za prilagojena pravila na poti do pridobivanja dovoljenj, politična korupcija pa vpliva na oblikovanje zakonov, predpisov in dovoljenj (The World Bank, 2012, str. 6-7).

Politična korupcija običajno sodi med velike korupcije, saj se dogaja na višjih ravneh političnega sistema. Vključuje politične voditelje, ki naj bi sprejemali zakone za dobro ljudi, svojo veljavo pa izkoristijo, da okrepijo svoj položaj, status in bogastvo. S tem so nepošteno prerazporejeni viri, poleg tega pa se nenaravno razvija še način sprejemanja odločitev. Pri politični korupciji zakone in predpise zlorablajo vladajoči ter si jih celo prilagajajo svojim interesom (Byrne, 2009).

Komisija za preprečevanje korupcije (2011) pa loči naslednje vrste korupcije:

- administrativna korupcija (ali birokratska ali cestna) se izraža kot dajanje in prejemanje manjših zneskov ali daril, zajema nižje javne uslužbence v vsakodnevni interakciji s prebivalstvom na področju policije, šolstva, zdravstva, upravnih postopkov;
- korupcija belih ovratnikov obsega politično korupcijo, zlorabe pooblastil za osebno korist managerjev korporacij, funkcionarjev in visokih uradnikov;

- sistemska korupcija oziroma institucionalna korupcija se pojavlja stalno in je vključena v gospodarstvo, socialni in politični sistem. Ima izrazito negativne razvojne učinke. Gre za položaj, ko glavne institucije in procese v državi vodijo in izkoriščajo skorumpirani posamezniki in skupine, preostala večina prebivalstva pa nima druge izbire, kot da dela s skorumpiranimi uradniki (Byrne, 2009). Gospodarsko-finančna kriza je v Sloveniji na primer razkrila dolgoletni razvoj te vrste korupcije.

E. Byrne (2009) kot nasprotje sistemske navaja občasno korupcijo, ki se pojavlja neredno in zato ne ogroža gospodarstva, saj ga ne ohromi, vendar pa lahko resno vpliva na moralo in izčrpa vire.

Razlika med ponudnikom in prejemnikom podkupnine pa pomeni aktivno in pasivno korupcijo. Aktivno podkupovanje običajno pomeni ponujanje oziroma plačilo podkupnine, pasivno podkupovanje pa prejemanje podkupnine (Langseth, 2006, str. 9).

Poznamo tudi več oblik korupcije. Večini pride najprej na misel podkupovanje - ponudba denarja ali usluge v zameno za odločitev javnega uslužbenca, med pogoste oblike korupcije pa štejemo še nepotizem - prednost pri delovnih mestih in drugih uslugah imajo sorodniki in prijatelji, goljufijo - goljufanje države in poneverbo – kraja denarja ali druge javne dobrine.

Dobovšek (2002b, str. 46) meni, da se korupcija v družbi lahko pojavlja 3 nivojih, in sicer na mikro, srednjem in makro nivoju:

- Korupcija na mikro nivoju se pojavlja v obliki majhnih daril javnim uslužbencem za doseganje zelenih uslug, ki bi jih zaposleni morali narediti že po svoji dolžnosti. Razširjena je med birokrati, ki se ukvarjajo z dokumentacijo in izdajo dovoljenj. Takšna korupcija lahko postane zelo razširjena, saj jo ljudje prenašajo, moralno pa se opravičuje z nizkimi plačami in prizadevanjem javnega uslužbenca.

- Korupcija na srednjem nivoju zajema višje javne uslužbenke. Razširjena je predvsem lokalno, kjer lokalni veljaki krojijo politiko svoje skupnosti. S korupcijo se dosegajo ustrezni predpisi in rešitve v pristojnosti srednjega nivoja javnih uslužbencev, za zlorabo svoje pristojnosti pa uslužbenci dobijo večje darilo, tudi več deset povprečnih plač. Javnost te vrste korupcije ne tolerira.

- Korupcija na makro nivoju je povezana z vladnimi naročili in večjimi investicijami. Kdor odloča o danem pooblastilu, lahko zasluži doživljenjsko plačo. V korupcijo so vpleteni vodilni v večjih podjetjih ter vrh državnih institucij in politike. Ta vrsta sklepanja poslov je večinoma tabu tema v vseh družbah, vpliv na družbo pa je velik.

1.4 Vzroki za korupcijo

Ekonomске razloge, ki vodijo h korupciji, bi lahko opredelili z (Dobovšek, 2008, str. 19-20):

- revščino, vendar gre v večini primerov za pohlep in izrabo oblasti, revni pa so žrtve korupcije,
- številnimi zakoni in njihovo neizvedljivostjo,
- neustreznim nadzorom institucij,
- številnimi diskrecijskimi pravicami pri odločanju,
- velikim obsegom državnega gospodarstva.

Z revščino je korupcija povezana kar dvakrat. Korupcija je vzrok za revščino, prav tako pa je korupcija tudi ovira v boju proti revščini (Berlinski, 2009).

Pri obravnavi korupcije je pomembno vprašanje, ali družba tolerira ta pojav. Če v družbi obstaja toleranca do tega pojava, je velika verjetnost, da bo družba koruptivna, saj so posamezniki izpostavljeni manjšemu tveganju. Dejavniki, ki vplivajo na odločitev glede koruptivnega dejanja, so korist, tveganje in škoda. Država lahko s protikorupcijskimi ukrepi poveča tveganje za koruptivna dejanja in s tem zmanjša število koruptivnih dejanj v družbi (Dobovšek, 2008, str. 20).

Lambsdorff (2006a, str. 4-21) navaja nekaj vidnejših vzrokov korupcije:

- velikost javnega sektorja,
- kakovost predpisov,
- pomanjkanje gospodarske konkurence,
- vladna struktura – oblika demokracije in volilni sistem,
- decentralizacija oblasti,
- kultura,
- vrednote,
- spol,
- geografija in zgodovina.

Kultura in tradicija neke družbe vplivata na korupcijo. Ponekod je korupcija zgodovinsko prisotna in je skoraj del običajnega vedenja, kljub temu pa je tradicija le izgovor za tiste, ki s korupcijo služijo.

Med vzroki za korupcijo je tudi vera. Leta 2002 je bila v okviru projekta Pew Global Attitudes opravljena raziskava, v kateri so ljudi v 44 državah Severne in Južne Amerike, Evrope, Azije in Afrike, med drugim spraševali o pomenu vere v vsakdanjem življenju in odgovore primerjali s prisotno korupcijo v teh državah. Pokazal se je trend, da imajo države, kjer prebivalci veri pripisujejo manjši pomen, tudi manj korupcije. Afriške, azijske

in latinskoameriške države z globoko vernimi prebivalci pa so bolj skorumpirane (Per Capita Income, Corruption and Religiosity, 2012).

Povezava med osebnim stališčem do vere in povprečnim letnim dohodkom na prebivalca, kot rezultat ankete v 44 državah kaže, da so prebivalci revnejših držav bolj verni. Edina izjema so Združene države Amerike, katere prebivalci kljub bogastvu velik pomen v svojem vsakdanjem življenju pripisujejo veri (Among wealthy nations U.S. stands alone in its embrace of religions, 2012).

Večja verjetnost za več korupcije je pri narodih, ki so večinoma neprotestantske vere. Vera namreč vpliva na odnos ljudi do družbene hierarhije. In ekstremno hierarhična vera, kot je na primer katoliška, spodbuja sprejemanje te hierarhije tudi v političnem smislu, kar vodi v sprejemanje korupcije. Vrline protestantske vere so drugačne. Ta ljudi ne spodbuja k družbeni hierarhiji, in kar se tiče korupcije, to pomeni, da cerkev nadzoruje in preprečuje zlorabo položaja javnih uslužbencev. V analizi 33 držav je La Porta s sodelavci ugotovil, da so države, ki so močno vezane na hierarhično vero, bolj skorumpirane, kot države, kjer prevladuje protestantizem (Petracca, 2011, str. 19).

O korupciji in svobodi tiska pa daje najboljše teoretične dokaze delo Brunettija in Wedra iz leta 1999, in sicer raziskuje povezave med svobodnimi mediji in korupcijo. V analizi 125 držav sta ugotovila, da je status svobode tiska verjeten razlog za korupcijo. Svobodni mediji imajo namreč možnost raziskati trditve o korupciji in tako povečati verjetnost, da so skorumpirani politiki opaženi in kaznovani. Novinarji v takem okolju so za razkrivanje korupcije tudi finančno spodbujeni. Napredne in prelomne zgodbe niso samo dobre novice, temveč lahko avtorju za uspešno raziskovalno delo prinesejo tudi poklicno napredovanje in finančno nagrado (Petracca, 2011, str. 18). V zadnjih letih je večje število držav z demokratičnimi vladami in svobodnimi mediji ustvarilo okolje, kjer razprava o korupciji ni več tabu (Tanzi, 1998, str. 560).

Na okrogli mizi društva Integriteta meseca marca 2012 v Ljubljani je bilo prevladujoče mnenje, da je korupcija v slovenskem gospodarstvu posledica velikega obsega državnega lastništva v ekonomiji in pretiranega vpletanja politike v vsakodnevno vodenje podjetij, ki so v delni ali popolni državni lasti (Slovenska tiskovna agencija, 2012b).

1.5 Posledice korupcije

Pojav korupcije škoduje družbi, ogroža vladavino prava, človekovih pravic, stabilnost in demokratičnost države, zavira ekonomski razvoj držav in zmanjšuje zaupanje civilne družbe v najpomembnejše državne organe (Dobovšek & Kordež, 2005, str. 283).

Ključni ekonomski stroški korupcije, ki se kažejo v manj učinkovitem gospodarjenju, so, da (Damijan, 2006, str. 26):

- korupcija zavira dolgoročne (domače in tuje) investicije,
- korupcija spodbuja nelegalne aktivnosti podjetij,
- korupcija zmanjšuje možnosti države za pobiranje davkov,
- korupcija vodi k vedno višjim davkom za vedno manjšo skupino davkoplačevalcev,
- korupcija na koncu zmanjšuje možnosti države za zagotavljanje ključnih javnih dobrin (izobraževanje, zdravstvo, javna infrastruktura, pravna država ...).

Korupcija vpliva tudi na ljudi, ki z njo ne pridejo v neposredni stik. Zaradi korupcije je namreč zmanjšano celotno bogastvo države, saj skorumpirano okolje odvrča podjetja od delovanja na takem prizorišču (The World Bank, 2012, str. 8-9).

Iz pogovorov z ljudmi v državah, kjer je korupcija zelo razširjena, je novinarka in pisateljica Claire Berlinski (2009) izvedela, da vprašani ne verjamejo v uspeh kakršnekoli spremembe, saj naj bi bili sistemi preveč skorumpirani. Ko v družbi prevladuje tako prepričanje, pa je vse, od podjetniških do družinskih odnosov, zaznamovano s frustracijo, pesimizmom, apatijo, cinizmom in obupom.

Sredstva, pridobljena na podlagi dejanj korupcije, se običajno ne vlagajo v investicije, ki so temelj ekonomskega, tehnološkega, znanstvenega in socialnega napredka, ampak v luksuzne dobrine, ali pa se prelivajo na tuje bančne račune (Dobovšek & Minič, 2005, str. 56).

Korupcija se lahko kaže na različne načine. Na primer: uspešen vodilni uslužbenec v državni instituciji, ki je podlegel koruptivnim dejanjem, začne v prvi fazi odstopati od primerljivih uslužbencev zaradi prekomernih izdatkov, v drugi fazi kritike svojega dela kaznuje, pretirane življenjske stroške pa opravičuje z zamegljenimi odgovori. V tretji fazi se uslužbenec začne počutiti, kot da je institucija, ki jo vodi, njegova last, zato začne neomajno izrabljati moč in pooblastila, ki so mu zaupana, za zasebno korist. Za takšno delo potrebuje ekipo ljudi, ki so mu vdani in nimajo pripomb. Novi uslužbenci se zaposlijo le po poznanstvu vodilnega uslužbenca, kar vodi v nepotizem. Tako širjenje korupcije je opisano kot bolezen, ki se širi z vrha navzdol (Dobovšek, 2002a, str. 10).

1.6 Merjenje korupcije

Korupcija je v marsikateri državi eden glavnih vzrokov za revščino in zaviranje trajnostnega razvoja (Dobovšek, 2008, str. 151-152). Korupcijo je treba preganjati, ker gre za moralo, ker je slaba za posel in ker ljudje na tak ali drugačen način plačajo ceno zanjo, še posebej prebivalci držav v razvoju in držav v tranziciji. Seveda to ne pomeni, da si razviti svet lahko privošči razkošje korupcije. Z globalizacijo trgov pa priložnosti za korupcijo in njen obseg rastejo (Sampford, Shacklock, Connors & Galtung, 2006, str. 1).

Korupcije se natančno ne da izmeriti ali izračunati, zato je uporabljena ocena narave in obsega korupcije, da priskrbi kvantitativne (število) meritve obsežnosti korupcije v državi ali znotraj določenih področij države. Daje tudi kvalitativne (kakovost, vrednost) ocene, katere vrste korupcije so prevladujoče, kako se korupcija pripeti in kaj je lahko vzrok zanjo (Langseth, 2006, str. 14).

Prva metoda za merjenje korupcije so s pomočjo anket zbrane ocene korupcije med zaposlenimi v delovnem okolju. Pokažejo pa, da je korupcije v obliki neetičnega obnašanja precej več, kot je zaznajo notranje preiskave podjetij (Huberts, Lasthuizen & Peeters, 2006, str. 279). Metoda merjenja korupcije z anketami je v nekaterih primerih zelo prepričljiva. Vendar pa ta metoda merjenja ne kaže večje slike stanja. Tudi če revizija pri določenem projektu pokaže znake korupcije, to ne pove ničesar o tem, ali je ta problem tipičen za to državo in ali se stanje izboljšuje, slabša in zakaj.

Pri drugi metodi je korupcija ocenjena s preučevanjem institucionalnih funkcij države. Raziskovalci zastavljajo vprašanja, kot so: kaj so spodbude za korupcijo? Kako transparentna so javna naročila? Kakšni zaščitni ukrepi proti korupciji so bili uvedeni? Osnovna predpostavka take raziskave je, da obstaja neposreden odnos med ustanovami (te so vidne) in stopnjo korupcije (ki ni vidna) in da lahko s preučevanjem ustanov zanesljivo ocenimo tudi slednjo. Občasno lahko s to metodo dobimo koristen vpogled delovanja ustanove, vendar je težava takega pristopa velika in očitna. Če namreč država nima posebne ekipe za boj proti korupciji, to po rezultatih te metode avtomatično pomeni, da je korupcija razširjena. Metoda ne upošteva možnosti, da je ponekod korupcije malo in zato manj ljudi angažiranih v zvezi s tem, odgovori na zgornja vprašanja pa bi zmotno dali rezultate o zelo skorumpiranem prostoru (Berlinski, 2009, str. 4).

Korupcijo je mogoče meriti tudi s samoprijavo, kjer posameznik poroča o koruptivnem dejanju, v katerega je bil povabljen ali pa je nanj nehote naletel (Huberts et al., 2006, str. 288).

Ena najpogostejših metod za merjenje korupcije pa je preiskava slovesa. Pri tej metodi morajo vprašani oceniti obseg korupcije v svojem okolju, v svojem podjetju, svoji družbi ali državi. Natančnost izmerjene zaznave korupcije je pomembna, saj mednarodne institucije in akademiki pri merjenju korupcijske aktivnosti uporabljajo ravno te meritve. Z merjenjem zaznane korupcije se izognemo težavam, povezanim z neposrednim merjenjem korupcije. Pojavi pa se seveda vprašanje, kako tisti vprašani oblikujejo svoja opažanja in kako natančne te zaznave dejansko so.

Vendar gre tu za mnenje in ne za dejanske podatke ter dokaze o dejanskih primerih korupcije, prevare ali drugih zlorab integritete. Opis dejanske strukture korupcije je zelo zapleten: od dejanskih primerov korupcije jih je le del mogoče videti in čutiti v delovnem okolju; le omejen del primerov je prijavljen, kar vodi v občasne interne preiskave; te preiskave pa ne pripeljejo vedno do zadovoljivih dokazov in se ne razvijejo vedno v

kriminalno preiskavo; tudi kriminalne preiskave ne pripeljejo vedno do obsodbe (Huberts et al., 2006, str. 270, 273).

Najpomembnejša preiskava slovesa je raziskava korupcije v državi, kar najpogosteje navajata Corruption Perceptions Index oziroma Indeks zaznave korupcije (v nadaljevanju CPI), ki sem ga v nadaljevanju bolj podrobno predstavila, ter ocena in napoved mednarodnega tveganja International Country Risk Guide (ICRG) (The PRS Group History, 2012).

1.6.1 Indeks zaznave korupcije CPI

Transparency International (v nadaljevanju TI) je nevladna organizacija, ki deluje od leta 1993, njen cilj pa je povečati spoštovanje norm, zbuditi odgovornost vlad in odpraviti korupcijo v svetu. Ukvarja se izključno s proučevanjem korupcije, sestavljajo pa jo neodvisni izvedenci iz različnih področij. Korupcijo definira kot zlorabo javne službe za osebno korist. V organizaciji se zavzemajo za globalni pristop k odpravljanju korupcije, ki mora preseči družbene, politične, ekonomske in kulturne meje. TI ne raziskuje posameznih pojavov, to prepušča izvršilnim institucijam, sodstvu in svobodnim medijem, temveč se usmerja v preprečevanje in spremembo sistemov. Po posameznih državah organizira nacionalne odbore, ki glede na okoliščine oblikujejo strategijo odpravljanja korupcije ob pomoči TI drugih držav. Njena vodila pri delu so načela: poštenja, zaupanja, sodelovanja, decentralizacije, različnosti, demokracije in transparentnosti. Informira medije, organizira posvete, tiska publikacije, vpliva na vlado in druge institucije ter spodbuja transparentnost nad pretokom sredstev v državah. Glavni vir sredstev financiranja te organizacije so zahodne vlade, razni skladi in donatorji (Dobovšek, 2008, str. 151-152, 158).

Indeks CPI meri zaznavo stopnje korupcije v javnem sektorju v posamezni državi. CPI je indeks, ki ga TI letno sestavlja od leta 1995, prvič pa je bil objavljen julija istega leta v nemški reviji Der Spiegel (Galtung, 2006, str. 106). To je lestvica držav glede na stopnjo korupcije. Temelji na podatkih mednarodno priznanih institucij, ki merijo gibanja korupcije. Indeks kaže, kako obstoj korupcije v državi dojemajo politiki, poslovneži, analitiki in javnost (Dobovšek, 2008, str. 152).

Za zapleteno in sporno področje korupcije še niso našli enega samega vira ali metode anketiranja za idealen vzorčni okvir, ki bi ponudil zadovoljiv obseg podatkov za posamezno državo, niti prepričljivejše metode za primerjalne ocene. Zato je CPI postal kompozitni indeks (Lambsdorff, 2006b, str. 81).

CPI izhaja iz sestavljenih indeksov drugih meritev. Uporablja kredibilne meritve drugih institucij, ki izhajajo iz različnih metodologij. Podatki so zajeti predvsem iz World Economic Forum, Columbia University, World Bank, World Economic Forum, The Economist Intelligence Unit in drugih primerljivih mednarodnih raziskav (Dobovšek, 2008, str. 152-153).

Ta indeks ne kaže neposrednega dejstva, koliko je neka država skorumpirana, ampak kako poslovneži, analitiki in javnost v svetu dojemajo raven korupcije v posameznih državah. Preden se država uvrsti na lestvico, morajo najmanj 3 neodvisne institucije zbirati podatke najmanj 3 leta. Primerjave med posameznimi leti ne bi bile zanesljive zaradi sprememb v metodologiji in različnih virov ter vzorcev, zato v tabelah ni tovrstnih primerjav. Za primerjavo med leti sploh ne moremo uporabiti mest, na katero se uvrsti država (Dobovšek, 2008, str. 153-154).

Do vključno z letom 2011 so lestvico sestavljali indeksi od 1 do 10, višja številka je boljša. Od leta 2012 so države ocenjene z indeksom od 0 do 100. Države z višjim rezultatom dojemamo kot države z najmanj korupcije in kot države, v katere potencialni vlagatelji vlagajo svoj kapital z neznatnim rizikom. Indeks ne pokaže, kako pogosto se dogaja korupcija, kolikšni so posamezni zneski in kolikšen je celotni znesek koruptivnih poslov v enem letu (Dobovšek, 2008, str. 153-154; Transparency International, 2012). Ljudje indekse radi zamešajo z dejansko izmerjeno korupcijo. Pomembno se je zavedati, da indeksi kažejo zaznavo, in ne natančno izmerjene dejanske korupcije (Tanzi, 1998, str. 577-578).

Najnovejši objavljen CPI je iz leta 2012. Države, ki so po rezultatih CPI 2012 izmed 176 držav sveta dosegle najboljše rezultate in so zabeležile najmanj zaznane korupcije, so prikazane v Tabeli 1.

Slovenija je z doseženim indeksom 61 na tem seznamu zasedla 37. mesto.

Tabela 1: Najmanj skorumpirane države sveta v letu 2012

Mesto	Država	Dosežen indeks
1.	Danska	90
1.	Finska	90
1.	Nova Zelandija	90
4.	Švedska	88
5.	Singapur	87
6.	Švica	86
7.	Avstralija	85
7.	Norveška	85
9.	Kanada	84
9.	Nizozemska	84

Vir: Transparency International, Corruption Perceptions Index 2012, 2012.

Zaskrbljujoče je dejstvo, da sta 2/3 držav dobili oceno slabšo od 50, kar kaže na razširjenost korupcije v svetu. V Tabeli 2 so navedene države, kjer je bila stopnja zaznane korupcije v javnem sektorju najvišja.

Tabela 2: Najbolj skorumpirane države sveta v letu 2012

Mesto	Država	Dosežen indeks
165.	Burundi	19
165.	Čad	19
165.	Haiti	19
165.	Venezuela	19
169.	Irak	18
170.	Turkmenistan	17
170.	Uzbekistan	17
172.	Mjanmar	15
173.	Sudan	13
174.	Afghanistan	8
174.	Severna Koreja	8
174.	Somalija	8

Vir: Transparency International, Corruption Perceptions Index 2012, 2012.

Vpliv CPI je precejšen. Korupcija je z njim dobila večji mednarodni sloves. V zadnjih letih je indeks korupcije dodan opisnim dejavnikom splošnega stanja v državi in zdaj se poleg stopnje rasti BDP in stopnje tujih neposrednih investicij navaja tudi CPI. Indeks je omenjen v tisočih časopisnih člankih in se navaja skoraj vsakodnevno. Pripomogel je k oblikovanju svetovnega gibanja in splošnega odpora proti korupciji. S pomočjo tega indeksa so novice o korupciji, predvsem domači, prišle na prve strani časopisov držav v razvoju. Tako mednarodno sramotenje je spodbudilo boj za boljše mesto na lestvici, boj je pogosto regijski, torej med sosednjimi državami, ali pa odločnost držav z dna lestvice, da se znebijo oznake 'ena najbolj skorumpiranih držav na svetu' (Galtung, 2008, str. 106, 108).

Po preteklih izkušnjah je CPI pomemben kazalec varnosti investiranja v posamezno državo. Kaže se neposredna povezava med ravni korupcije v posamezni državi in vlaganjem zunanjih vlagateljev v njeno gospodarstvo (Dobovšek, 2008, str. 157).

Raziskovalec gospodarskih gibanj Friedrich Schneider, avtor študije o stroških korupcije na univerzi Johannes Keplerja v Linzu, pravi, da korupcija močno zavira gospodarsko rast, saj vsaka dodatna točka na indeksu zaznave korupcije, ki ga pripravlja nevladna organizacija TI, članice Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD) stane 1,25 odstotne točke gospodarske rasti (Slovenska tiskovna agencija, 2012a).

CPI ima tudi nekaj pomanjkljivosti (Galtung, 2008, 109-110, 112, 119, 123):

- kot koruptivni so obravnavani le tisti, ki jemljejo, tisti, ki dajejo, pa ne. Zato je bil oblikovan nov indeks, Bribe Payers Index (BPI), ki meri mednarodno podkupovanje. Ker je ta instrument precej drag, jih je bilo do zdaj narejenih le nekaj in ostaja relativno neznan.
- da je država vključena na lestvico, morajo biti opravljene vsaj 3 neodvisne ankete. Države, ki ne uspejo zbrati vseh podatkov, niso na seznamu. Tako je lahko po krivici kakšna država označena za najbolj koruptivno na svetu, medtem ko morda mnogo bolj skorumpirane niso izvedle dovolj anket. Leta 2003 je na primer dovolj virov uspelo zbrati le 133 državam. Če sklepamo po članstvu držav v Združenih narodih, je torej kar 58 držav manjkalo.
- CPI naj bi bil tudi kulturno pristranski kazalnik. Če bi indeks vseboval le podatke od državljanov, bi bili do korupcije najbrž precej bolj prizanesljivi. Tako pa vsebuje tako ocene tujcev ali izseljencev kot tudi domačinov.
- pomanjkljivost tega instrumenta so zavajajoči trendi. Čeprav je bil ustvarjen, da bi spodbujal napredek, CPI ne more odgovoriti na preprosto vprašanje: Ali so po nekaj letih reform vidne kakšne razlike? Zaradi pogoja za uvrstitev na lestvico v primeru zadostnega števila neodvisnih virov se na seznam lahko uvrstijo nove države, nekatere pa manjkajo, vendar ta sprememba uvrstitve ni kazalec sprememb v neki državi.
- spornost uporabe CPI se je pokazala pri donatorjih pomoči, saj je lahko za kakšno državo to usodno. Na primer, Busheva administracija je ta indeks uporabljala tudi kot odločitveni dejavnik za pomoč nerazvitim, in leta 2004 Kenija ni bila deležna ameriške pomoči le zato, ker ni izpolnila pogoja primerne nadzora korupcije.

Claire Berlinski (2009) meni, da je TI opravila pomembno delo že s tem, ker se o korupciji veliko piše. Vsakoletni izid indeksa CPI je omenjen v vseh resnejših medijih, sledijo pa mu politične čestitke in obtožbe. Slabost tega indeksa pa je po njenem mnenju to, da je percepcija korupcije podana za državo, v resnici pa se razširjenost korupcije med mesti razlikuje, sploh če govorimo o tako veliki državi, kot so Združene države Amerike. Sredstva in napore za boj proti korupciji bi bilo potemtakem nesmiselno enako razporediti po vseh mestih.

Poleg CPI in BPI organizacija TI od leta 2003 objavlja tudi Global Corruption Barometer oziroma Svetovni barometer korupcije. To je javnomnenjska raziskava, ki je v letu 2013 zajela že 114.000 ljudi v 107 državah (Transparency International, 2013).

1.6.2 Stroški korupcije

Merjenje stroškov, ki jih povzroča korupcija, je pogosto oteženo in nezanesljivo. World Bank Institute se posveča predvsem merjenju obsega podkupovanja iz zasebnega sektorja v javni sektor. Grobo oceno o letnih stroških korupcije poda na osnovi posebnih transakcij, ki so opravljene po svetu. Podatke o podkupninah zbere z anketiranjem podjetij po svetu, ki odgovarjajo na vprašanja o podkupninah, plačanih za poslovanje podjetja (licence,

predpisi), in podkupninah za ugodne odločitve o javnih naročilih. Prevar znotraj zasebnega sektorja ocena ne vključuje.

Konzervativna ocena World Bank Instituta je, da je letno za podkupnino v razvitih in nerazvitih državah plačanih 1000 milijard dolarjev. Številka je bila izračunana na podlagi podatkov svetovnega gospodarstva v letih 2001–2002 in ne vključuje poneverb in kraje javnih sredstev. Ocenjeni znesek tudi ne predstavlja vseh posledic, ki izhajajo iz korupcije in slabega vodenja. Vključene pa so podkupnine med podjetji in javnimi uslužbenci ali politiki v razvitem svetu, podkupnine, ki jih multinacionalke plačajo javnemu sketorju držav v razvoju, ter podkupnine znotraj držav v razvoju (The World Bank, 2004; Six Questions on the Cost of Corruption with World Bank Institute Global Governance Director Daniel Kaufmann, 2012).

Študija o stroških korupcije v Nemčiji ocenjuje, da so se v največjem evropskem gospodarstvu stroški korupcije v letu 2011 glede na leto 2010 z 260 znižali na 251 milijard evrov (Slovenska tiskovna agencija, 2012a).

Po besedah namestnika predsednika slovenske Komisije za preprečevanje korupcije Roka Praprotnika pa je cena korupcije za slovensko gospodarstvo na leto okoli 700 milijonov evrov oziroma okoli 2% bruto domačega proizvoda (Slovenska tiskovna agencija, 2012b).

1.7 Preprečevanje korupcije

Prikritost zaradi dogovora na »4 oči« in težka dokazljivost koruptivnih dejanj narekujeta, da je treba omejevati priložnost za korupcijo, osveščati javnost o njeni nevarnosti ter spodbujati zavest državljanov, da bodo korupcijo obsojali in zavračali. Potem se bo tudi družba vedla nekorumpirano. Glavno vlogo imajo etika, morala in integriteta posameznika (Dobovšek & Kordež, 2005, str. 284).

Boj proti korupciji bi lahko zajemal naslednje ukrepe (Dobovšek & Minič, 2005, str. 47):

- omejevanje oblasti in prenos oblasti na državljanje,
- izboljšanje odkrivanja korupcije in dosledno kaznovanje skorumpiranega vedenja,
- nagrajevanje poštenih uradnikov in novih idej,
- uvajanje kodeksov poklicnega vedenja uradnikov,
- implementacija jasnih zakonskih okvirov,
- spodbujanje transparentnosti in dostopnosti informacij ter sodelovanje med vladnimi in nevladnimi organizacijami,
- preprečevanje korupcije z uvajanjem preventivnih ukrepov,
- predvsem pa se morajo ljudje zavedati, da morajo proti korupciji nekaj narediti tudi sami.

Treba se je torej posvetiti razlogom in pogojem za korupcijo ter preprečevati priložnosti za koruptivna dejanja.

Etika je filozofska disciplina, ki se ukvarja s tem, kaj je dobro in kaj slabo, ter obravnava moralna načela in norme ravnanja v določenem poklicu. Pojem morala pa razumemo kot skupek določenih pravil, zapovedi in norm obnašanja neke družbe ali kulture, s pomočjo katerih vrednotimo človekovo ravnanje kot dobro ali slabo. Iz opisanega lahko sklepamo, da sta pomembna elementa za odpravljanje korupcije ustrezna morala in etika ljudi iz poklicev, ki so najbolj izpostavljeni pritiskom potencialnih podkupovalcev (Dobovšek & Kordež, 2005, str. 286-287).

Integriteta pomeni način obnašanja oz. delovanja oseb in institucij, ki delujejo pošteno, skladno, vestno, nepristransko, transparentno in kakovostno. Pomembno je, da jih kot take ocenjuje okolica, da dajejo vtis poštenosti, delovanja v okviru splošno priznanih moralnih standardov in predpisov, skratka, delujejo z visoko stopnjo integritete. Integriteta je potemtakem najbolj zaželeni odlika neke organizacije ali posameznika in pomeni, da ti upoštevajo pravila in norme, ki urejajo področje njihovega delovanja (Dobovšek & Kordež, 2005, str. 288-289).

V demokratičnih državah so spodbude posameznikov za gospodarsko dejavnost in investicije v znanje višje, saj tržno gospodarstvo in pravna država omogočata bolj meritokratski način (to pomeni od spodaj navzgor) pridobivanja koristi od svojega delovanja, manj je ropanja političnih elit. V bolj demokratičnih državah je zato gospodarski razvoj hitrejši, saj je daljša zgodovina demokracije. Na drugi strani pa je stopnja razvitosti nižja in stopnja revščine višja v državah z višjo stopnjo korupcije.

Vidimo torej, kako pomembne so institucije, oblikovanje in spoštovanje formalnih pravil, formalna demokracija in dobro delujoča pravna država ter obstoj močne politične konkurence. Potrebne so za oblikovanje pravih spodbud posameznikov in s tem za razvoj. Razvite demokracije s transparentnimi političnimi sistemi, ki zagotavljajo rotacijo elit, z meritokratskim in manj reguliranim tržnim gospodarstvom ter dobro delujočo pravno državo, ki varuje človekove pravice in zasebno lastnino ter zagotavlja izvrševanje pogodb in prenosljivost lastninskih pravic, zagotavljajo uspešno gospodarstvo in blaginjo vseh državljanov (Damijan, 2011, str. 25-26).

Najboljše upanje za premagovanje korupcije je izvajanje gospodarskih in političnih reform z namenom zmanjšanja institucionalnih slabosti. Korupcija sicer zaradi reform ne bo izginila, bodo pa reforme prinesle nadzor in zmanjšale škodljive posledice, tako da bo lahko država nadaljevala s svojimi prizadevanji, da bi postala moderna, razvita država s številnimi možnostmi za doseg tega cilja (Myint, 2000, str. 57).

2 RAZLIKE MED MOŠKIM IN ŽENSKIM SPOLOM

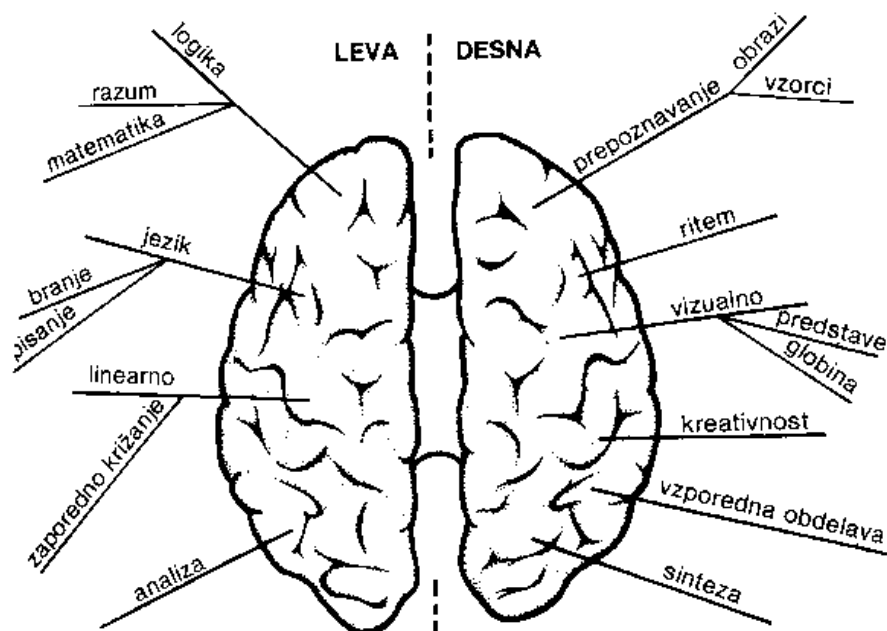
Vsakodnevno se srečujemo z ženskimi in moškimi. Iz osebnih izkušenj veliko vemo o odnosih med spoloma, a morda tega ne znamo natančno povedati (Rudman & Glick, 2010, str. ix). V tem poglavju sem z različnih vidikov predstavila znanstvene ugotovitve o moškem in ženskem spolu. V nadaljevanju naloge sem tako lažje ugotavljala, ali obstaja povezava med korupcijo in spolom. Razlike med spoloma sem najprej pregledala glede na biološki, psihološki in kulturni pristop, v nadaljevanju pa sem obravnavala še neenakost spolov in stereotipe.

2.1 Biološki pristop

Ljudje imamo 23 parov kromosomov, od tega si jih moški in ženske delimo 22. En par kromosomov pa določa spol zarodka, ali je XX, torej ženski, ali pa XY oziroma moški. Kako pa je z razvojem možganov? Vsaka od možganskih polovic je odgovorna za različne načine mišljenja in skrbi za posamezne človekove spretnosti. Med njima prihaja tudi do prekrivanja funkcij. Leva možganska polovica nadzoruje delovanje desne polovice telesa in obratno.

V levi možganski polovici se vršijo miselni procesi, ki so osnovani na logiki, zaporedju in linearnosti. Leva polovica skrbi za govor in je razumsko analitična. Leva hemisfera je torej akademski del. V desni možganski polovici so procesi mišljenja bolj naključni, kar ustreza neverbalnim načinom razumevanja in izražanja. Desna polovica je bolj ustvarjalne narave, skrbi za glasbene in vizualne vtise, za ritem in vrednote, kot je ljubezen, lojalnost, lepota. Obe sta enako pomembni, v veliki večini primerov pa glede na uporabo izstopa ena možganska polovica, druga pa po sposobnostih zaostaja. To ni ne dobro ne slabo, kaže le na to, kako smo si ljudje med seboj različni in kako se lahko medsebojno dopolnjujemo (Leva in desna možganska polovica, 2012)

Slika 1: Specializacija funkcij leve in desne polovice možganov

Vir: P. Russell, *Knjiga o možganih*, 1986, str. 22.

Po nekaterih dokazih sodeč, se oba spola pri uporabi možganov bolj specializirata za eno polovico. Biologi trdijo, da moški več uporabljajo levo polovico in imajo bolj razvite spretnosti povezane z njo, ženske pa več uporabljajo desno polovico, imajo razvite tradicionalno ženske spretnosti v odnosih in intuicijo. Bergley in Murr menita, da so ženske boljše pri uporabi obeh polovic možganov, ker je corpus callosum, prečnik, ki povezuje obe polovici, pri ženskah večji, zato imajo ženske močnejše jezikovne sposobnosti, hitreje začutijo občutke drugih in lahko pri poslušanju uporabijo obe polovici (DeFrancisco & Palczewski, 2007, str. 33).

Ameriški antropolog George Peter Murdock biološke razlike med moškimi in ženskami vidi kot temelje delitve dela v družbi glede na spol. Meni, da biološke razlike, kot sta npr. večja fizična moč pri moških in rojevanje pri ženskah vodijo do spolno pogojenih vlog iz čiste praktičnosti. Ženska je zaradi svoje biološke funkcije rojevanja in dojenja otrok vezana na dom ter zaradi svojih fizičnih lastnosti omejena na manj naporna opravila (Razlike med spoloma in družba, 2012).

Kako pa svoje telo uporabljamo za sporazumevanje? Izjava »vržeš kot punca« izhaja iz raziskave, ki jo je leta 1966 opravil psiholog Erwin Straus. Ob metu baseball žogice je namreč analiziral gibanje telesa petletnih otrok. Fantje so se ob metu žogice gibali povsem drugače kot deklice, ki so stale pri miru in žogico le vrgle. To je opisal kot »ženski pristop«. Leta 1990 je filozofinja Iris Marion Young ta, ženski pristop, zavrnila kot biološki, saj naj bi bil posledica naučenega. Deklice že od rane mladosti opominjajo, naj se ne umažejo, ne poškodujejo, naj pazijo obleke in da je večina stvari zanje nevarnih. Tako razvijejo neko telesno plahost, ki z leti le narašča. Pri dečkih taka pazljivost ni

pričakovana, pač pa je cilj, da presežejo sami sebe, da so fizično aktivni in se v svojem telesu dobro počutijo (DeFrancisco & Palczewski, 2007, str. 81-83).

Kratek povzetek značilnosti moškega in ženskega spola glede na zgoraj obravnavan biološki pristop je naveden v Tabeli 3.

Tabela 3: Razlike med moškim in ženskim spolom glede na biološki pristop

Ugotovitve znanstvenikov	Moški spol	Ženski spol
Par 23. kromosoma	XY	XX
Biolog	bolj uporablja levo polovico možganov	ima bolj specializirano desno polovico možganov
Antropolog	večja fizična moč	rojevanje, dojenje, manj naporna domača opravila
Psiholog	večja telesna aktivnost pri športu	zaradi ženskega pristopa k športu bolj mirno obnašanje
Filozof	skrb za obleko pri igri in športu od dečka ni pričakovana, pomembna je fizična aktivnost	od otroštva dalje mora paziti na obleke in se paziti poškodb, zato je pri telesnih aktivnostih zadržana

Vir: Leva in desna možganska polovica, 2012; V. P. DeFrancisco & C. H. Palczewski, Communicating Gender Diversity: A Critical Approach, 2007, str. 33., 81-83; Razlike med spoloma in družba, 2012.

Glede na ugotovljene biološke razlike med spoloma v odnosu do korupcije večjih razlik pri odločitvah posameznega spola za koruptivna dejanja ne pričakujem.

2.2 Psihološki pristop

Prvi in najpomembnejši vir informacij o spolu je družina. V njej prvič opazimo, da so moški in ženske različni in da imajo tudi različne družbene vloge. Družbeni scenarij spolov so pravila, ki jih imajo ljudje v podzavesti, kakšni naj bi bili kot moški in ženske ter kakšni naj bi bili drugi moški in ženske (DeFrancisco & Palczewski, 2007, str. 154).

Teorija družbenega učenja je najbolj znana teorija, ki opisuje družbeno medsebojno vplivanje socialne interakcije, ki oblikuje identiteto spolov. Leta 1966 jo je razvil Walter Mischel, leta 2002 pa prilagodil Albert Bandura. Teorija raziskuje proces socializacije, s katerim otroci ponotranjijo norme obnašanja, ne le spola. Socializacija je predstavljena kot pasiven proces, v katerem se otroci učijo z opazovanjem in oponašanjem drugih, za spolu primerna posnemanja pa so nagrajeni. Najpomembnejše pa je obnašanje staršev ali skrbnikov. Če so otroci nagrajeni za posnemanje, je verjetneje, da bodo vzorce ponavljali in da bo tako obnašanje postalo običajno. Po tem pristopu sodeč, so deklince pohvaljene za vljudnost, urejenost, izražanje čustev in lepo obnašanje. Fantke se spodbuja k

samostojnosti, nadziranju čustev in k fizičnim aktivnostim. Tako punce razvijejo ženske lastnosti, fantje pa moške.

Krepitev obnašanja, ki je skladno z družbenimi normami za spol, traja preostanek življenja. Pohvala iz otroštva pri deklicah za lepo pisavo, lepo oblačenje, sedenje pri miru in za prijaznost, pri dečkih pa je sprejemljiva tudi agresivnost, umazanija in kljubovalnost, se v odraslem življenju nadaljuje, saj ženske večinoma še vedno ocenjujemo po izgledu, moške pa po uspehu (DeFrancisco & Palczewski, 2007, str. 39-40).

Stereotip »veliki fantje ne jokajo« kaže način, kako naj fantje izražajo svoja čustva, zato moški težko izrazijo na primer žalost ali strah. Raziskovalka čustev Tracey Madden je mnenja, da moški in ženske različno kažejo čustva tudi zaradi različne pozicije moči. Ženske ponavadi zasedajo nižja mesta z malo moči, zato so bolj ranljive, žalostne in prestrašene. Na drugi strani pa moški izražajo precej več jeze kot nežnejši spol, najbrž prav zaradi svojega položaja moči in samozavesti (DeFrancisco & Palczewski, 2007, str. 87).

Po teoriji spoznavnega razvoja švicarskega psihologa Jeana Piageta iz leta 1965 je motivacija za učenje želja po samorazvoju in sposobnosti, ne pa ponavljanje za drugimi in iskanje pohvale. Po tej teoriji imajo torej otroci aktivno vlogo v razvoju svoje identitete. Po mnenju Lawrence Kohlberga fantje napredujejo do najvišje ravni moralnega mišljenja, saj je za njih to nujno, da spoznajo, da morajo in lahko ločijo svojo identiteto od matere. Kasneje postane v življenju fantov pomembnejša vloga očeta. Deklice do te ravni ne napredujejo, saj se ne morejo ločiti od materine identitete. Tej teoriji, ki je slonela predvsem na vzorcu belcev, nasprotuje psihologinja Carol Gilligan. Ugotovila je namreč, da dekleta sicer ne zavržejo mater, svojo identiteto pa oblikujejo skozi odnose, medtem ko fantje svojo identiteto najdejo izven odnosov. Tu bi morda lahko našli razlago nesporazumov med spoloma, ki izhajajo iz želje žensk po razmerju in želje moških po neodvisnosti. Ženska načela definirata odgovornost in razmerje, moška načela pa pravice posameznika (DeFrancisco & Palczewski, 2007, str. 40-41).

Vpliv izobrazbe na življenje je izjemen. Kako se učenje in poučevanje izvajata, je povezano z vrednotami in normami družbe. Ustvarjanje identitete spolov se je izvajalo tudi v izobraževalnih ustanovah.

Na začetku 19. stoletja so v britanskih šolah dečke pripravljali na vodilna mesta v vojski in podjetjih. Temu modelu so sledile tudi kolonizirane države (Avstralija, Nova Zelandija, Kanada, ZDA in Indija). Ameriške javne šole so bile sprva namenjene samo belim dečkom višjih slojev, ob koncu 19. stoletja pa je bilo šolanje na višjih stopnjah v ločenih ustanovah mogoče še za bogate belke, pa še tem so bile odsvetovane moške smeri, kot so na primer podjetništvo, znanost in matematika. Na začetku 20. stoletja so šolanje po osnovni šoli lahko nadaljevali tudi revni in manjšine. Izobraževanje, kot ga poznamo danes, torej dostopno vsem, pa poznamo šele od sredine 20. stoletja (DeFrancisco & Palczewski, 2007, str. 176).

Ločevanje dečkov in deklic je opazno od vstopa v izobraževalne ustanove naprej. Pogosto so organizirana tekmovanja fantov proti puncam brez kakršnihkoli pozitivnih izobraževalnih, družbenih ali psiholoških učinkov. Taki dogodki deklice in dečke le spodbujajo, da drug drugega dojemajo ne le kot drugačne, ampak kot nasprotnike. Raziskava Sadkerjev leta 1994 je celo pokazala, da učitelji obeh spolov vprašanja večkrat zastavljajo dečkom, dečki dobijo zahtevnejša vprašanja, poleg tega je dečkom za odgovor na voljo tudi več časa. Spodbujanje učenk k športnemu udejstvovanju pa jim pomaga graditi značaj, samozavest, priljubljenost in sprejeti svoje telo. (DeFrancisco & Palczewski, 2007, str. 181).

Tabela 4: Razlike med moškim in ženskim spolom glede na psihološki pristop

	Moški spol	Ženski spol
Teorija družbenega učenja	fantka se spodbuja k samostojnosti, fizičnim aktivnostim in nadziranju čustev, sprejemljiva pa je tudi agresivnost, umazanija in kljubovalnost	deklica je pohvaljena za vljudnost, urejenost, izražanje čustev, lepo obnašanje in sedenje pri miru
Teorija spoznavnega razvoja	ko fant loči svojo identiteto od matere, postane vloga očeta pomembnejša; fant svojo identiteto najde izven odnosov, zato ima željo po neodvisnosti	deklica se ne more ločiti od materine identitete; svojo identiteto dobi skozi odnose, zato si želi razmerja
Izobraževanje v 19. stoletju	fanta se pripravljajo na vodilna mesta v vojski in podjetjih	dekletu se odsvetuje študij 'moških smeri': podjetništva, znanosti in matematike

Vir: V. P. DeFrancisco & C. H. Palczewski, Communicating Gender Diversity: A Critical Approach, 2007, str. 39-41, 176.

Glede na ugotovljene psihološke razlike med spoloma pričakujem, da bodo imeli moški več poguma za izvedbo koruptivnih dejanj kot ženske.

2.3 Kulturni pristop

V raziskavah, teorijah ali sodobni literaturi, ki sklepa o družbeni sestavi spola, avtorji spol vidijo kot osebno in kulturno identiteto, ki se oblikuje skozi družbene stike. Psihologi so mnenja, da identiteta spola ni določena ob rojstvu, ampak se razvija skozi otroštvo, saj različne kulture otroke vzgajajo različno (DeFrancisco & Palczewski, 2007, str. 41, 43).

Teorija o dveh kulturah temelji na objavi Daniela Maltza in Ruth Borker z naslovom *Cultural Approach to Male-Female Miscommunication* iz leta 1982. Avtorja menita, da so

težave pri sporazumevanju med različnimi etničnimi skupinami enake težavam pri komunikaciji moških in žensk. Obe skupini imata različne kulturne cilje in pravila sporazumevanja. Deklice so na primer spodbuja k ustvarjanju in ohranjanju tesnih in enakovrednih odnosov z drugimi, dečki pa se igrajo v večji hierarhično urejeni skupini, v kateri prevladuje tekmovalnost, poudarek pa je predvsem na dejanjih in manj na govorjenju. Moški naj bi bili torej močni, samozavestni, tekmovalni in imeli naj bi vodilno vlogo. Naloga žensk pa je, da podpirajo, sodelujejo in vzgajajo.

Podoben pogled je že leta 1975 predstavila jezikoslovka Robin Lakoff, in sicer, da imajo moški in ženske različne jezikovne stile, kar naj bi bilo posledica neenake družbene moči. Ženski jezikovni stil naj bi odražal občutke negotovosti in podrejenosti v družbi, kjer vladajo moški.

V mednarodni uspešnici *You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation* iz leta 1990 je poskusila avtorica Deborah Tannen na osnovi anekdot razložiti težave pri sporazumevanju med spoloma. Ženski način komuniciranja je opisan kot govorjenje o odnosih, kjer se govor vrti o gradnji odnosa, povezavi s sogovornikom, izražanju sočutja, moško komuniciranje pa je opisano kot poročanje, torej govor, usmerjen v izvedbo naloge, tekmovalnost in samouveljavitev. Rezultat srečanja teh dveh načinov sporazumevanja je nesporazum. In ko je treba rešiti problem, ga želijo moški sami, ženske pa bi o tem govorile z drugimi. Za rešitev torej potrebujejo več sodelovanja z drugimi, zato so avtomatično postavljene v bolj odvisen položaj.

Kritiki te teorije o dveh kulturah pa menijo, da sistemske razlike niso posledica le različnih načinov komuniciranja, ampak neenake moči (DeFrancisco & Palczewski, 2007, str. 47-49).

Tabela 5: Razlike med moškim in ženskim spolom glede na kulturni pristop

	Moški spol	Ženski spol
Teorija o dveh kulturah	deček se igra v večji skupini, kjer je prisotna hierarhija, tekmovalnost, poudarek je na dejanjih	deklico se spodbuja k ustvarjanju in ohranjanju tesnih in enakovrednih odnosov z drugimi, poudarek je na govorjenju
Vloga	moški naj bo močan, samozavesten, tekmovalen in vodilni	ženska naj podpira, sodeluje in vzgaja
Komuniciranje	poročilo, govor usmerjen v izvedbo naloge, tekmovalnost in samouveljavitev	govorjenje o gradnji odnosa, povezavi s sogovornikom, izražanju sočutja
Reševanje problema	bi rešil sam	bi govorila z drugimi
Jezikovni stil	izraža moč	izraža negotovost in podrejenost

Vir: V. P. DeFrancisco & C. H. Palczewski, *Communicating Gender Diversity: A Critical Approach*, 2007, str. 47-49

Glede na razlike med spoloma, ugotovljene s pomočjo kulturnega pristopa, pričakujem izvedbo koruptivnih dejanj bolj od moških kot od žensk.

2.4 Neenakost spolov in stereotipi

Beseda spol se nanaša na družbeno zgrajene vloge ter družbeno naučena vedenja in pričakovanja, povezana z ženskami in moškimi. Ženske in moški smo biološko različni, vse kulture pa te prirojene razlike razvijejo v nek skupek družbenih pričakovanj o tem, kakšno vedenje in dejavnosti so primerni ter kakšne pravice, vire in moč imajo. Ta pričakovanja se med družbami sicer znatno razlikujejo, med njimi pa je tudi nekaj presenetljivih podobnosti.

Spol je torej tako kot rasa, narodnost in razred družbena kategorija, ki v veliki meri določa življenjske možnosti posameznika. Nekateri družbe ne poznajo rasnih in narodnostnih razlik, prav vse pa imajo, sicer na različnih stopnjah, izkušnje z razlikami in neskladjem med spoloma. Za spremembe pri zmanjševanju razlik je pogosto potreben čas, včasih pa se lahko zgodijo zelo hitro, če so take spreminjajoče se družbenoekonomske razmere in politika (The World Bank, 2001, str. 2).

Izraz enakost spolov je bil v okviru razvoja opredeljen na različne načine. Tu je opredeljena enakost spolov v smislu enakosti pred zakonom, enakih priložnosti (vključno z enako možnostjo za delo in enako dostopnostjo do znanja in drugih proizvodnih virov) ter enakega glasu (možnost vplivati in prispevati k razvojnemu procesu).

Resnična enakost med spoloma je po besedah Sonje Lokar nekaj, kar je za socialdemokracijo bistveno in ena od njenih priorit. Lokarjeva, predsednica Evropskega ženskega lobija, nevladne organizacije, ki združuje več kot 4000 ženskih organizacij po vsej Evropi, zadnja leta veliko dela na področju enakosti spolov v Sloveniji, Evropi in po svetu (Slovenska tiskovna agencija, 2012c). Ugotovila je namreč, da »ne bo miru, demokracije, pravičnosti, enakosti in blaginje, dokler si socialno usmerjene, napredne ženske ne izbojujemo svoje polovice moči na vseh položajih odločanja v politiki, ekonomiji, tudi v kulturi« (Miko, 2009).

Velike razlike med spoloma do osnovnih pravic, do gospodarskih priložnosti, socialnih pravic in političnega glasu so kljub napredku v zadnjih desetletjih prisotne po vsem svetu. Na primer: v nerazvitih državah se je zelo povečal vpis deklic v šole; zaradi lažje dostopne zdravstvene oskrbe se je pričakovana življenjska doba žensk v državah v razvoju podaljšala za od 15 do 20 let in ženske predstavljajo precej večji delež delovne sile, od leta 1970 se je delež zaposlenih žensk v Latinski Ameriki povečal za 15 odstotnih točk.

Razširjenost diskriminacije se med državami in regijami zelo razlikuje, pozornost zbuja pa je dejstvo, da nimajo ženske v nobeni od držav v razvoju enakih pravic kot moški. Enakost spolov pa je bistvena za razvoj in pomemben razvojni cilj za državo, saj poveča možnosti za gospodarsko rast, za zmanjšanje revščine in za učinkovito oblast (The World Bank, 2001, str. 1, 3).

Razlike med spoloma so neločljivo povezane z revščino. Na eni strani revščina povečuje razlike med spoloma. Neenake možnosti do šolanja ali zdravstvene oskrbe so med dečki in deklicami revnejšega sloja še izrazitejše. Ne glede na to, ali je merilo vodenje proizvodnih virov ali pa moč vplivati na razvojni proces, je imajo revni moški manj kot premožnejši, revne ženske pa najmanj od vseh. Te razlike so slabost za ženske in deklice, omejujejo njihovo možnost za sodelovanje in za uživanje koristi od razvoja. Na drugi strani pa neenakost spolov zavira razvoj. Razlike do osnovnih pravic, kot so šolanje, služba, možnost do sodelovanja v javnem življenju, največ neposredno bremenijo ženske in dekleta, v končni fazi pa neenakost med spoloma vpliva na vse (The World Bank, 2001, str. 6, 8).

Zakaj torej razlike med spoloma ostajajo, če neenakost spolov škoduje človeški blaginji in zmanjšuje možnosti za razvoj v državi? Nekatere neenakosti med spoloma je veliko težje odpraviti kot druge. Izboljšave so bile hitre na področju zdravstva in dostopa do šolanja, precej počasneje pa gre pri vključenosti v politiko in enakih pravicah do lastnine (v Podsaharski Afriki na primer ženske pravico do zemlje pridobijo prek moža in jo izgubijo ob ločitvi ali smrti moža).

Dejavniki, ki ovirajo preoblikovanje odnosov med spoloma in odpravo neenakosti med spoloma, so institucije, gospodinjstva in gospodarstvo.

Družbene institucije - družbene norme, navade, pravice in zakoni - in gospodarske institucije, kot so trgi, oblikujejo vloge in odnose med moškimi in ženkami. Posebej spodbude, ki lahko spodbujajo ali pa odvrtaajo od predsodkov. Te družbene institucije sicer niso statične, so pa vztrajne, zato jih je mogoče le stežka in počasi spremeniti.

Pri oblikovanju odnosov med spoloma odigrajo gospodinjstva glavno vlogo, in sicer od zgodnjega otroštva dalje ter tudi pri prenosu odnosov med spoloma z ene generacije na drugo. Ljudje se za najpomembnejše odločitve odločijo znotraj gospodinjstva; na primer o vzgoji otrok, o delitvi nalog, o morda različnih pričakovanjih do sinov in hčera. Vse to ustvarja, krepi ali pa blaži razlike med spoloma. Odločitve, sprejete v družini, seveda odražajo življenje v skupnosti in kažejo vpliv širšega družbenega in političnega okolja.

Družbene institucije, gospodinjstva in širše gospodarstvo skupaj določajo posameznikove priložnosti in življenjske možnosti glede na spol (The World Bank, 2001, str. 13-14).

Po navajanju raziskave Svetovne banke (The World Bank, 2001, str. 15-25) bi lahko enakost spolov spodbudila naslednja tridelna strategija:

- reforma institucij z namenom vzpostavitve enakih pravic in možnosti za ženske in moške,
- spodbujanje gospodarskega razvoja, da se krepijo spodbude za enakomernejšo dostopnost do virov in možnost sodelovanja, ter
- z aktivnimi ukrepi glede sredstev in političnega glasu odpraviti trdovratne razlike med spoloma.

Družbene, pravne in gospodarske institucije oblikujejo dostop do sredstev, priložnosti in relativno moč za posamezen spol. Institucionalne spremembe so ključni elementi dolgoročne strategije spodbujanja enakosti med spoloma. Z reformo institucij je torej treba zagotoviti enakost pri osnovnih pravicah, vzpostaviti spodbude, ki preprečujejo diskriminacijo po spolu, in oblikovati storitve, ki bodo enako dostopne za vse. Gospodarski razvoj je v večini primerov povezan z izboljšanimi razmerami za ženske in dekleta.

Na kratek rok pa so potrebni konkretni ukrepi za odpravljanje nekaterih oblik diskriminacije med spoloma in izključevanja. Ukrepi se med državami razlikujejo, prilagojeni so stanju v lokalni skupnosti, ključni pa so naslednji: spodbujanje enakosti med spoloma pri dostopu do proizvodnih virov in možnosti zaslužka, zagotavljanje ustrezne socialne varnosti in krepitev ženske vključenosti v politiko.

V večini družb ženske skrbijo za domača opravila – kuhajo, skrbijo za otroke, bolne in starejše, hodijo po vodo. V povprečju delajo ženske veliko več ur na dan kot moški, še posebej, če poleg naštetega delajo še za plačilo. Gospodarske spremembe prinesejo ženskam in moškim spet različne učinke. Glede na že opisane različne pravice in možnosti, ženske in moški tudi ne morejo enako izkoristiti priložnosti, ki jih gospodarske spremembe omogočijo (The World Bank, 2011 str. 182). Raziskave so pokazale, da zaposlene ženske

tudi doma opravijo večino dela, moški pa le manj kot tretjino. Možna razlaga za to bi bila, da je to poštena delitev dela, da tisti, ki v službi zasluži več, doma dela manj, vendar tudi ženske s plačo enako moževi doma opravijo levji delež opravil (Rudman & Glick, 2008, str. 190).

Stereotipi obnašanja spolov so zelo predpisujoči. Ustvarijo opisna pričakovanja ljudi o tem, kakšne lastnosti imajo moški in kakšne ženske, kako se razlikujejo, da imajo različno vlogo in različen status ter moč v družbi. Ti ustaljeni vzorci nato predpisujejo, kako naj bi se vsak spol obnašal. Stereotipov o pričakovanem obnašanju spolov se naučimo zelo zgodaj in jih kasneje v življenju uporabljamo tako pogosto, da postanejo avtomatični. Stereotipi opravičujejo vlogo spolov kot naravno, zaželeno in moralno pravilno. So kot slaba navada, ki se je težko znebiti, samodejno jih uporabljajo tudi zelo enakopravni ljudje (Prentice & Carranza, 2002, str. 269; Rudman & Glick, 2008, str. 129-130).

V zgodnjih 1970ih je profesorica psihologije na Stanfordu Sandra L. Bem opravljala raziskave o družbeno predpisani vlogi spola. Moški in ženske so navajali v družbi (ne zase osebno) zaželene lastnosti za vsak spol. V Tabeli 6 sledi dobra predstava teh stereotipov iz začetka sedemdesetih, ki so v veliki meri ostali nespremenjeni tudi 20 let kasneje, ko so leta 1994 Harris ter leta 1998 Holt in Ellis ugotavljali da te lastnosti še vztrajajo v prepričanju ljudi (Prentice & Carranza, 2002, str. 269-270).

Tabela 6: Stereotipi o spolih - pričakovane karakteristike za moški in ženski spol glede na raziskavo Sandre L. Bem

	Moški spol	Ženski spol
Karakteristike	se obnaša kot vodja, agresiven, ambiciozen, analitičen, samozavesten, športen, tekmovalen, brani svoja prepričanja, odločen, dominanten, neodvisen, individualist, se z lahkoto odloča, samozadosten, se zanese sam nase, močna osebnost in pripravljen na tveganje	ljubeča, vesela, otroška, sočutna, ne preklinja, si želi pomiriti prizadeta čustva, ženstvena, nežna, naivna, obožuje otroke, zvesta, občutljiva za potrebe drugih, sramežljiva, prijetna za pogovor, topla, razumevajoča in prilagodljiva

Vir: D. A. Prentice & E. Carranza, What women and men should be, shouldn't be, are allowed to be, and don't have to be: the contents of prescriptive gender stereotypes, 2002, str. 269-270.

Glede na stereotype o spolih pričakujem izvedbo koruptivnih dejanj bolj od moških kot od žensk.

3 VPLIV SPOLA NA KORUPTIVNA DEJANJA

Obravnava spola v povezavi s korupcijo je novejši pojav v literaturi, ki obravnava korupcijo. Raziskave o korupciji bi v idealnih razmerah temeljile na podatkih, zbranih na neposreden in nepristranski način z med državami usklajeno metodologijo zbiranja podatkov. Taki podatki naj bi bili zanesljivi in naj bi odražali dejansko stanje korupcije v državi. Takšne raziskave so zaradi očitnih razlogov redke. Podatki o korupciji so večinoma posredni in nesistematični, zato je izvedba kakovostnih empiričnih raziskav težja (Andvig, 2000, str. 35). Empiričnih raziskav o povezanosti med spolom in korupcijo je manj, opravljene so bile z anketami na terenu ali laboratorijskimi eksperimenti.

V teoretični in empirični literaturi proučujejo avtorji razlike med spoloma z različnih vidikov. Za namen diplomskega dela sem se v tem delu osredotočila na glavna vprašanja; ali obstaja razlika pri zaznavanju korupcije glede na spol, ali obstaja razlika pri toleranci koruptivnih dejanj, ali obstajajo razlike med spoloma pri nagnjenosti h koruptivnim dejanjem in razlike v odnosu do korupcije med različnimi državami, ter, kakšni so vzroki.

V nadaljevanju kažejo analize izsledke teh raziskav in skušajo odgovoriti na vprašanje, ali bi bilo večje število žensk v politiki dobrodošlo tudi kot eden izmed možnih načinov protikorupcijske politike.

3.1 Zaznavanje korupcije glede na spol

Z namenom ugotoviti morebitno povezavo med zaznavanjem korupcije in spolom sta Bowmanova in Giligan konec leta 2004 v Avstraliji opravila raziskavo z bistvenima vprašanjema: kako razširjena je korupcija v Avstraliji po mnenju Avstralcev in kako pomemben problem je korupcija. Avtorja sta v raziskavi leta 2006 ugotavljala še morebitno povezavo med spolom, vrsto poklica in zaznavo korupcije. Ker velja po podatkih TI Avstralija že vrsto let za državo, ki naj bi bila relativno brez zaznane korupcije, so odgovori anketiranih še posebej zanimivi.

Analiza odgovorov je pokazala, da velika večina vprašanih meni, da korupcija je problem v Avstraliji. Bolj razširjena se zdi korupcija starejšim od 40 let, v obeh skupinah vprašanih, tistih do 39 in tistih nad 40 let, pa korupcijo pogosteje zaznajo ženske.

Primer, ko zaposleni ponuja 'prijazne cene' prijateljem in znancem, so kot koruptivno dejanje veliko pogosteje opisale ženske kot moški. Razlika pri zaznavi korupcije pa je bila tudi med vrsto vprašanih delavcev. Pisarniški uslužbenci so tako dejanje označili za koruptivno precej pogosteje kot proizvodni delavci. Razen tega primera, kjer so proizvodni delavci v veliki meri moški, je vpliv spola na zaznavo korupcije neodvisen od poklica vprašanih (Bowman & Giligan, 2008, str. 2-3).

Na osnovi raziskave je bilo ugotovljeno, da obstaja pozitivna povezava med okoljem z manj korupcije in družbo, v kateri so ženske dosegle določeno politično in gospodarsko moč. Rezultati so pokazali tudi, da so ženske do korupcijskih scenarijev manj tolerantne in so torej bolj pošten spol.

Narediti je treba več raziskav na večjih vzorcih z velikim številom družbenih in institucionalnih okolij, da bi lahko ugotovili, ali so ugotovitve opisane študije enake realnemu stanju korupcije (Bowman & Giligan, 2008, str. 6-7). Avtorji Angela Gorta ter Torgler in Valev opozarjajo, da lahko na posameznikovo zaznavanje korupcije vplivajo tudi druge lastnosti ali spremenljivke, na primer: kultura, starost, možnost izobraževanja, vpliv vrstnikov, socialnoekonomski status ter zakonski stan.

3.2 Tolerantnost do korupcije glede na spol

Glavna hipoteza avtorjev Dollar, Fishman in Gatti (1999, str. 1) je, da so moški bolj individualno usmerjeni, bolj sebični kot ženske. To so pokazale tudi številne študije bodisi na osnovi raziskav ali anket. Tako je na primer verjetneje:

- da bodo ženske pokazale pripravljenost pomagati,
- da bodo ženske na testih pokazale več integritete,
- da se bodo ženske bolj zavzemale za etično obnašanje in
- da bodo ženske bolj radodarne pri gospodarskih odločitvah.

Ti rezultati kažejo, da je manj verjetno, da bodo ženske žrtvovale javno dobro za zasebno (materialno) korist. To je še posebej pomembno za vlogo žensk v vladi, saj je ena najpomembnejših težav, s katerimi se soočajo javne službe, oblikovanje institucij, ki bi svoje zaposlene odvrčale od oportunističnega obnašanja na račun javnosti. Na vodilnih mestih držav sveta sicer še naprej prevladujejo moški, a bi se lahko s povečanjem neposredne vloge žensk v vladi težava, kako oblikovati vladni aparat, ublažila, saj zaposleni ne bi bili spodbujeni k izkoriščanju priložnosti na račun drugih.

Avtorji v nadaljevanju ugotavljajo in utemeljujejo, ali so ženske korupciji večinoma nenaklonjene.

Torgler in Valev sta leta 2006 empirično raziskovala, ali so ženske bolj držijo pravil kot moški, in ob uporabi raziskav World Values Survey (WVS) in European Values Survey (EVS) iz obdobja 1981 do 1999 ugotovila močan učinek spola. Ženske bolj upoštevajo pravila kot moški, zato je manj verjetno, da bodo ženske mnenja, da sta korupcija in utaja davkov upravičeni. V tej razliki med spoloma skozi čas ni odstopanj. Ta ugotovitev torej nasprotuje teoriji vlog, ki predvideva, da vodi večja enakost statusa žensk in moških v manjše razlike med spoloma (Rivas, 2006, str. 4).

Raziskave, ki jih je s terenskimi podatki opravila Rivasova (2006, str. 1), kažejo razlike med koruptivnimi dejanji moških in žensk. Toda zaradi njihove različne vključenosti na trg dela in v politiko ni jasno, ali je to posledica različnih priložnosti ali je to prava razlika med spoloma. Pomanjkljivosti podatkov s terena je odpravila v laboratorijskem eksperimentu (Rivas, 2008, str. 1), kjer je preverila obnašanje moških in žensk, ki so bili postavljeni v enak položaj.

V tem eksperimentu je bila nenaklonjenost tveganju pod nadzorom, moški in ženske so bili brez zgodovine in brez izkušenj koruptivnih dejanj. Cilj Rivasove (2006, str. 3) je bil ugotoviti, ali se ženske in moški v enakem položaju obnašajo različno, kot to kažejo empirični rezultati raziskav, ali pa nasprotno, se ženske, ko so v enakem položaju kot moški, obnašajo enako kot moški. Za koruptivno obnašanje je v tem eksperimentu veljala (škodljiva) odločitev javnega upravnika v zamenjavo za podkupnino. Tudi tu so rezultati pokazali, da so ženske manj skorumpirane kot moški.

V svoji raziskavi so Swamy, Knack, Lee in Azfar (2000, str. 22) tudi ugotovili, da so v povprečju ženske do korupcije manj tolerantne kot moški. Temu pritrjujejo tudi kriminologi z ugotovitvijo, da so za poneverbo pogostejše aretirani moški.

Kriminologi se strinjajo, da je bolj verjetno, da bodo kaznivo dejanje storili moški. Menijo, da se razlike med spoloma ne spreminjajo skozi čas ali med državami, začnejo se že v mladih letih in ohranijo skozi leta, enake vzorce opazajo v različnih državah. Še več, kriminalna dejanja moških so resnejša od tistih, ki jih povzročijo ženske (Rivas, 2006, str 2).

Možno razlago za razlike med spoloma glede kriminala ponujata Michael Gottfredson in Travis Hirschi, ki menita, da gre za razliko pri samokontroli in do katere mere sta spola občutljiva za skušnjave v nekem trenutku ali do katere mere se lahko zadržita pred kriminalnimi dejanji. Če te ugotovitve uporabimo pri razlikah v korupciji, bi to pomenilo, da imajo ženske več samokontrole in se zato zadržijo pred koruptivnimi dejanji. Gottfredson in Hirschi poudarjata tudi, da so ljudje s slabo samokontrolo bolj egocentrični in jih ne zanimajo potrebe drugih. V zvezi s korupcijo bi to lahko pomenilo, da so ženske bolj občutljive na prikrajšanje drugih in se zato redkeje odločajo za koruptivno dejanje, ki bi povzročilo negativne eksternalije za vse udeležence. Druga možna razlaga pa je, da se ženske tako obnašajo, ker sledijo stereotipu, da ženske bolj skrbijo za druge. Te možnosti ni opravljeni eksperiment niti potrdil niti zavrnil.

3.3 Razlike med moškim in žensko pri sprejemanju podkupnin

Zaradi težavnosti zbiranja zanesljivih podatkov o koruptivnih dejanjih, ki se dogajajo v tajnosti, so to temo v zadnjih letih raziskovali z laboratorijskimi eksperimenti. Avtorji Abbink et al., Abbink in Hennig-Schmidt so se leta 2002 in Abbink sam še 2 leti pozneje, ukvarjali z igrami podkupovanja (Rivas, 2006, str.6-7).

Abbink et al. so predstavili prvo interaktivno eksperimentalno korupcijsko igro, ki se osredotoča na manipulacijo odločitve javnega uslužbenca v zameno za podkupnino. Eksperiment z 2 udeležencema je bil interaktiven; 1 udeleženec, potencialni podkupovalec kot poslovnež ali podjetje, je skušal manipulirati z drugim, javnim uslužbencem, da se bi odločil v njegovo korist. Opravili so 3 različne obravnave, da so ločili 3 značilnosti korupcije: vzajemnost med vpletenima subjektoma, negativne eksternalije do drugih in tveganje, da vpletene ujamejo. Osnova je bila obojestranska igra, v drugi obravnavi so dodali negativne eksternalije in v tretji še zunanje tveganje. Ugotovili so, da sta osnovni odnos ustvarila zaupanje in vzajemnost, podobni rezultati so ostali tudi po dodanih negativnih eksternalijah. Odločitve udeležencev v smer manjšega sodelovanja so se spremenile šele v tretjem delu, kjer je bila predstavljena možnost kazni. Rezultati kažejo, da deluje verjetnost za kaznovanje korupcije zelo preventivno, učinkovit način za boj proti korupciji pa je tudi kroženje zaposlenih.

Eksperiment, ki ga je med španskimi študenti izvedla Rivasova, je dal enake rezultate kot raziskave s podatki s terena. Ko so bili moški v vlogi podkupovalca, so podkupnino ponudili pogosteje kot ženske, ponudili so tudi višje zneske kot ženske. Moški so tudi pogosteje sprejeli podkupnino. Ugotovila je tudi, da podkupovalci podkupnino ponudijo redkeje ženski javni uslužbenki.

Tudi ugotovitve tega eksperimenta kažejo, da so ženske manj nagnjene h koruptivnim dejanjem kot moški, zato bi lahko ob večjem sodelovanju žensk na trgu dela in v politiki pričakovali, da bi bil boj proti korupciji uspešnejši (Rivas, 2006, str. 8, 22).

Ob uporabi eksperimentalne metodologije je raziskan odnos posameznika do korupcije. Razlika je namreč med rezultatom iz anket in zaznavanj ter dejanskim obnašanjem, saj je posameznik soočen z dejanskim denarnim plačilom, višina zneska pa je odvisna od določitev, ki jih sprejmejo med poskusom.

Alatas, Cameron, Chaudhuri, Erkal & Gangadharan (2006, str. 2) so želeli preveriti, ali trditve iz študij Dollar et al. in Swamy et al. o razlikah med spoloma v zvezi s korupcijo držijo tudi v primeru izvajanja eksperimenta. Udeleženci eksperimenta so bili študentje višjih letnikov, absolventi ter podiplomski študentje, njihova pričakovanja in odnos pa so kazali različne vloge moških in žensk v njihovih družbah. Raziskava Franka in Schultzeja, ali se ekonomisti obnašajo kaj drugače kot drugi ljudje, je pokazala, da so študentje ekonomije precej bolj skorumpirani kot drugi, še posebej izstopajo moški študentje ekonomije.

3.4 Razlike med spoloma v odnosu do korupcije v različnih državah

Dollar et al. in Swamy et al. so mnenja, da so ženske do korupcije manj tolerantne kot moški. Alatas et al. so zato v svojem eksperimentu proučevali povezavo med spolom in pripravljenostjo za sprejem podkupnine na podlagi laboratorijskega poskusa. Spraševali so

se, ali so ženske manj nagnjene k plačilu podkupnine, ali so manj nagnjene k sprejemu podkupnine in ali bi podkupovanje ženske kaznovale verjetneje kot moški.

Raziskave o razlikah med spoloma so bile izvedene v 4 državah: v Avstraliji, Indiji, Indoneziji in Singapurju. 2 od držav iz tega vzorca, Avstralija in Singapur, se na lestvici, ki kaže indeks CPI, stalno uvrščata med najmanj skorumpirane države, drugi 2, Indija in Indonezija pa sta ocenjeni kot zelo skorumpirani državi. Rezultati iz sodelujočih držav kažejo, da je verjetnost, da bodo ponudili podkupnino, večja pri moških kot pri ženskah. Ostalih večjih razlik v obnašanju med spoloma pa niso ugotovili. Večje pa so razlike v obnašanju med različnimi državami.

V Avstraliji je podkupnino ponudilo veliko več moških kot žensk. Avstralci so korupcijo sprejemali v večji meri in jo tudi manj kaznovali kot njihove rojakinje. Ponujeno podkupnino so veliko pogosteje sprejeli Avstralci. Pri kaznovanju so rezultati pokazali, da kaznujejo Avstralke korupcijo pogosteje od rojakov, če pa Avstralci že kaznujejo, so strožji od žensk.

Rezultati v Indiji, Indoneziji in Singapurju ne kažejo bistveno drugačnega obnašanja med spoloma glede ponujanja podkupnine, prejemanja podkupnine in kaznovanja zaradi podkupovanja. V Indiji so na primer moški pogosteje ponujali podkupnino, ponujali so višje zneske kot ženske, vendar so se ob podkupovanju tudi pogosteje odločali za kazen. Višje kazni so izbrali tudi indonezijski moški (Alatas et al., 2006, str. 9-10).

Rezultati kažejo, da so ugotovitve prejšnjih študij, ki so bile večinoma izvedene v zahodnih državah, podobne podatkom raziskave, opravljene v Avstraliji. Torej, avstralski moški so bolj tolerantni do korupcije kot ženske, zato je verjetneje, da bodo vpleteni v korupcijo. V preostalih azijskih državah, kjer je bil izveden eksperiment, pa rezultati ne kažejo sistematičnih razlik med spoloma.

Kaže, da razlike med spoloma v odnosu do korupcije niso tako velike, kot so predvidevali prejšnji podatki, in da bi lahko bile povezane z družbo oziroma bi bile kulturno specifične. Raziskava je pokazala, da se obnašanje žensk med proučevanimi državami med seboj bolj razlikuje kot obnašanje moških (Alatas et al., 2006, str. 2-3).

Ugotovitve kažejo, da razlike med moškimi in ženskami ne vodijo nujno tudi v občutne statistične razlike glede korupcije. Vpliv družbene vloge pa lahko ugotovimo tudi ob spremljanju obnašanja enega spola v različnih državah. Obnašanje Avstralcev, Indijcev, Indonezijcev in prebivalcev Singapurja je zelo podobno glede naklonjenosti do podkupovanja, zneska podkupnine in verjetnosti za sprejetje podkupnine. Moški v vseh 4 državah torej kažejo podobna nagnjenja glede spodbud, da se odločijo za koruptivno dejanje. Razlike so se pokazale šele pri odločitvah o kaznovanju koruptivnega obnašanja. Najpogosteje se za kazen odločijo Indonezijci (76 %), sledijo jim Avstralci, najredkeje pa Indijci (27 %).

Glede na rezultate je potrjena hipoteza, da je obnašanje moških, izjema je kaznovanje korupcije, v različnih državah enako. V vseh primerjanih kategorijah pa je bilo obnašanje žensk med državami različno. Verjetnost sprejetja podkupnine je bila v Singapurju precej višja kot v preostalih državah. Najmanj tolerantne do koruptivnega obnašanja pa so Avstralke.

Pritrdilni odgovor na tezo, ali je manj verjetno, da ženska ponudi podkupnino, in bolj verjetno, da ženska kaznuje koruptivno dejanje, so dali le rezultati iz Avstralije. Rezultati iz Indije, Indonezije in Singapurja glede korupcije ne kažejo na bistvene razlike med spoloma.

Rezultat, ki pritrjuje pisanju Dollar et al. in Swamy et al., je torej iz edine zahodne države, ki je bila vključena v raziskavo. Dollar in Swamy sta do svojih ugotovitev prišla z vzorci iz večinoma zahodnih držav.

Razlike v različnem odnosu do korupcije med spoloma lahko izvirajo tudi iz družbenih razlik. To je pomembna ugotovitev, saj sta Dollarjeva in Swamyeva študija svetovali večjo udeležbo žensk v politiki in gospodarskih institucijah. Opravljeni eksperiment pa opozarja, da večja prisotnost žensk v javnih službah še ne zagotavlja nižje korupcije v vseh državah. Možno je tudi, da se v državah z različnim kulturnim ozadjem kažejo razlike med spoloma na različne načine.

Kako pa je s podobnostjo obnašanja moških in žensk med različnimi državami? Moški so se v vseh sodelujočih državah obnašali zelo podobno. Presenetljive pa so precejšnje razlike v obnašanju žensk med državami. Možna razlaga za to je, da na odnos ženske do korupcije v večji meri vplivata njeno kulturno okolje in družbena vloga. Ta oba dejavnika lahko torej povzročita spremembe v odnosu do korupcije med državami in med spoloma (Alatas et al., 2006, str. 11-14).

3.5 Razlogi za različno obnašanje moških in žensk glede korupcije

Razlike med spoloma v odnosu do korupcije so lahko rezultat bioloških razlik, predvsem pa različnih družbenih vlog moških in žensk. Posameznikova družbena vloga in prisotnost v javnem življenju lahko igrata pomembno vlogo tudi v posameznikovi izpostavljenosti korupciji. Višja raven izpostavljenosti korupciji v vsakdanjem življenju lahko vpliva na toleranco in sprejem oziroma prenašanje korupcije, kar se kaže v obnašanju. Še več, v državah, kjer je prisotnost žensk v javnih ustanovah nižja, so lahko ženske večje žrtve korupcije, in so zato do nje tudi manj tolerantne (Alatas et al., 2006, str. 2).

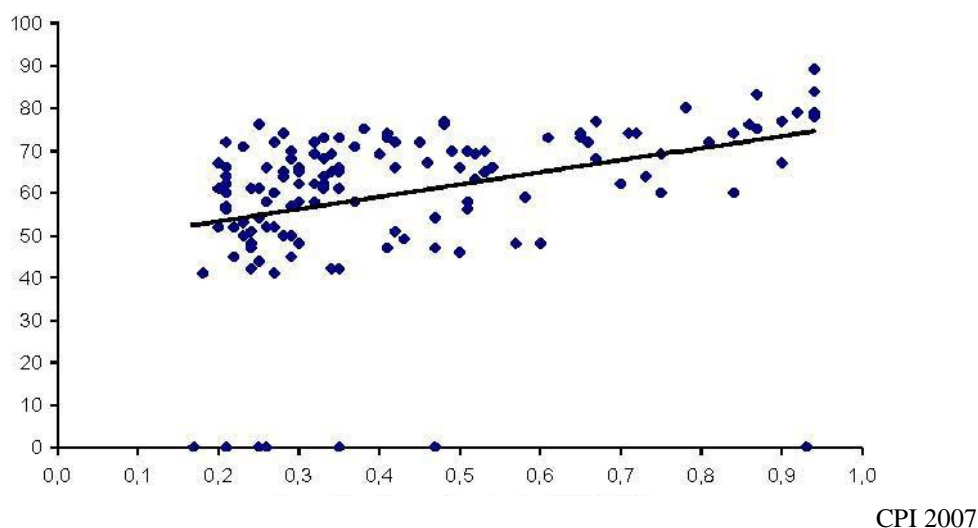
Rivas (2006, str. 2) meni, da je za različno obnašanje moških in žensk več razlogov. Lahko gre za različne stopnje nenaklonjenosti tveganju med moškimi in ženskami. Koruptivno obnašanje namreč skoraj vedno spremlja verjetnost, da se to odkrije in kaznuje. Ženske se tveganju raje izogonejo, zato se morda pogosteje kot moški izogibajo tudi koruptivnim

dejanjem. Druga možna razlaga za opažene razlike pa je, da so ženske na trg dela in v politiko vstopile veliko kasneje kot moški, zato lahko razlike v obnašanju moških in žensk kažejo tudi na različno dostopnost do mrež korupcije ali znanja, kako se lotiti koruptivnih dejanj. Če je res tako, je le vprašanje časa, kdaj bodo tudi ženske vključene v koruptivne aktivnosti. Tretja razlaga za možne razlike med spoloma je, da je večja prisotnost žensk v politiki posledica liberalne demokracije, ki promovira enakost spolov in učinkovito vodenje.

Enakost spolov in pojav korupcije sta povezana. Njuno močno soodvisnost izraža graf, kjer sta primerjana CPI organizacije TI ter Gender Equity Index (GEI), ta meri razkorak med ženskami in moškimi na področju izobraževanja, gospodarstva in politične moči, pripravlja pa ga organizacija Social Watch. Nižja raven zaznane korupcije je povezana z večjo enakostjo spolov v državi in obratno (Gender & Corruption in Development Cooperation, 2008; Social Watch, 2012).

Slika 2: Indeks zaznane korupcije in indeks razlik med spoloma v letu 2007

GEI 2007

Vir: Gender & Corruption in Development Cooperation, 2012.

Corson in Gneezy sta pregledala literaturo o nagnjenosti k tveganju moških in žensk. Psihološke in sociološke ugotovitve kažejo, da so ženske manj naklonjene tveganju kot moški. Možen razlog za opaženo razliko najdeta v dojemljanju tveganja, saj so moški bolj prekomerno samozavestni kot ženske in sprejemajo tvegane okoliščine kot izziv in ne toliko kot nevarnost. Managerski kader je izjema, saj tu ni razlike med spoloma v odnosu do tveganja. Obstaja pa razlika med spoloma v tekmovalnosti. To so dokazali Gneezy et al. V bolj tekmovalnem okolju se moški izkažejo bolje kot ženske (Rivas, 2006, str. 5-6).

3.6 Vpliv korupcije na ženske

Korupcija vpliva na moške in ženske različno. Neenakomerno razporejen dostop do virov in do uživanja pravic tu še posebej izstopa. Korupcija nesorazmerno prizadene zlasti revne ženske in dekleta ter njihov dostop do osnovnih javnih storitev, pravosodja, varnosti ter možnosti za sodelovanje v javnem odločanju. Predvsem ženske so tudi žrtve spolnega izsiljevanja in trgovine z ljudmi.

Eden od razlogov za nesorazmeren vpliv korupcije na posamezen spol je, da predstavljajo ženske večino svetovnega revnega prebivalstva. V okolju, kjer je podkupovanje pogoj za dostop do storitev, pravic in sredstev, je relativno slabši dostop žensk do tega pomenil tudi, da bolj pogosto nimajo dostopa do teh storitev. Statistično nižja raven pismenosti žensk pa privede do nepoznavanja pravic ter upravičenosti do storitev in javnih programov, zato so ženske bolj izpostavljene izsiljevanju. Ženske so pogosteje tarča podkupljivih uradnikov najbrž tudi zato, ker izsiljevalci menijo, da so ženske bolj dovzetne za prisilo in grožnje ali pa se manj zavedajo, kako in kje vložiti pritožbo proti takemu javnemu uslužbencu.

Relativno nižji družbenoekonomski položaj žensk pomeni tudi, da se s korupcijo ženske večinoma srečujejo v drugih položajih kot moški, ženske na primer podkupnino plačajo za osnovno javno storitev, moški pa podkupujejo za poslovne priložnosti. Sam strošek korupcije je morda pri ženskah nižji, toda ker so večinoma revnejše in imajo manj premoženja kot moški, predstavlja plačilo podkupnine za ženske večji del njihovega prihodka (Hossain, Musembi & Hughes, 2010, str. 7-8, 10, 23-24).

3.7 Empirični dokazi o kaznivih koruptivnih dejanjih v Sloveniji

Proučevanje povezave med odločitvijo za koruptivna dejanja in spolom sem zaključila z analizo podatkov slovenskih sodišč o nekaterih koruptivnih dejanjih, ki so po Kazenskem zakoniku RS (KZ-1) tudi kazniva dejanja.

Kršitve dolžnega ravnanja lahko predstavljajo prekršek ali kaznivo dejanje. Ko gre za družbi manj škodljiva dejanja, so ta obravnavana kot prekršek. Bolj škodljiva ravnanja pa so opredeljena kot kazniva dejanja in so deležna strožjih sankcij. Koruptivna ravnanja, ki so obenem tudi kazniva dejanja (Komisija za preprečevanje korupcije, b.l.), so:

- kršitev proste odločitve volivcev (151. čl.),
- sprejemanje podkupnine pri volitvah (157. čl.),
- nedovoljeno sprejemanje daril (241. čl.),
- nedovoljeno dajanje daril (242 čl.),
- zloraba uradnega položaja ali uradnih pravic (257. člen),
- jemanje podkupnine (261 čl.),
- dajanje podkupnine (262 čl.),
- sprejemanje koristi za nezakonito posredovanje (263 čl.) in

- dajanje daril za nezakonito posredovanje (264 čl.).

V Tabelah 7-10 v nadaljevanju sem posamezno vrsto kaznivega dejanja zoper uradno dolžnost in javna pooblastila med letoma 2009 in 2011 primerjala glede na število obsojenih in obtoženih ter glede na spol. Podatki o obtoženih zajemajo polnoletne osebe, zoper katere je bil kazenski postopek pred senatom pravnomočno končan, v stolpcih o obsojenih pa so polnoletni znani storilci. V Tabeli 7 je tako obravnavan prekršek zlorabe uradnega položaja ali uradnih pravic, v Tabeli 8 prekršek sprejemanja daril za nezakonito posredovanje, v Tabeli 9 prekršek dajanja podkupnine in Tabeli 10 jemanja podkupnine. Tabele za vse vrste kaznivih dejanj v navedenih letih kažejo, da je število obravnavanih koruptivnih dejanj na slovenskih sodiščih majhno. To potrjuje navedbo, da je korupcijo težko odkriti. Za vse obravnavane vrste kaznivih dejanj je bilo v vseh letih obtoženih več moških kot žensk, prav tako je bilo več moških obsojenih. Ženske so bile v obravnavanem obdobju obsojene samo za eno vrsto koruptivnega ravnanja, in sicer za zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic.

Tabela 7: Zloraba uradnega položaja ali uradnih pravic glede na število obsojenih in obtoženih glede na spol med letoma 2009 in 2011

Leto	Oba spola skupaj		Moški spol		Ženski spol	
	Obtožen	Obsojen	Obtožen	Obsojen	Obtožen	Obsojen
2009	34	8	30	6	4	2
2010	62	9	47	7	15	2
2011	64	14	51	13	13	1

Vir: Statistični urad RS, Polnoletne osebe, zoper katere je bil kazenski postopek pred senatom pravnomočno končan, po spolu, kaznivem dejanju in vrsti odločbe, Slovenija, letno, 2012; Statistični urad RS, Polnoletni obsojenci (znani storilci) po spolu, kaznivem dejanju in glavni kazenski sankciji, Slovenija, letno, 2012.

Tabela 8: Sprejemanje daril za nezakonito posredovanje glede na število obsojenih in obtoženih glede na spol med letoma 2009 in 2011

Leto	Oba spola skupaj		Moški spol		Ženski spol	
	Obtožen	Obsojen	Obtožen	Obsojen	Obtožen	Obsojen
2009	2	1	2	1	-	-
2010	2	2	2	2	-	-
2011	1	-	1	-	-	-

Vir: Statistični urad RS, Polnoletne osebe, zoper katere je bil kazenski postopek pred senatom pravnomočno končan, po spolu, kaznivem dejanju in vrsti odločbe, Slovenija, letno, 2012; Statistični urad RS, Polnoletni obsojenci (znani storilci) po spolu, kaznivem dejanju in glavni kazenski sankciji, Slovenija, letno, 2012.

Tabela 9: Dajanje podkupnine glede na število obsojenih in obtoženih glede na spol med letoma 2009 in 2011

Leto	Oba spola skupaj		Moški spol		Ženski spol	
	Obtožen	Obsojen	Obtožen	Obsojen	Obtožen	Obsojen
2009	6	3	5	3	1	-
2010	7	4	7	4	-	-
2011	2	1	2	1	-	-

Vir: Statistični urad RS, Polnoletne osebe, zoper katere je bil kazenski postopek pred senatom pravnomočno končan, po spolu, kaznivem dejanju in vrsti odločbe, Slovenija, letno, 2012; Statistični urad RS, Polnoletni obsojenci (znani storilci) po spolu, kaznivem dejanju in glavni kazenski sankciji, Slovenija, letno, 2012.

Tabela 10: Jemanje podkupnine glede na število obsojenih in obtoženih glede na spol med letoma 2009 in 2011

Leto	Oba spola skupaj		Moški spol		Ženski spol	
	Obtožen	Obsojen	Obtožen	Obsojen	Obtožen	Obsojen
2009	3	1	3	1	-	-
2010	1	1	1	1	-	-
2011	7	1	5	1	2	-

Vir: Statistični urad RS, Polnoletne osebe, zoper katere je bil kazenski postopek pred senatom pravnomočno končan, po spolu, kaznivem dejanju in vrsti odločbe, Slovenija, letno, 2012; Statistični urad RS, Polnoletni obsojenci (znani storilci) po spolu, kaznivem dejanju in glavni kazenski sankciji, Slovenija, letno, 2012.

4 FEMINIZIRANJE JAVNEGA PROSTORA KOT PROTIKORUPCIJSKA POLITIKA

Skozi zgodovino so bile ženske prikrajšane za dostop do javnega odra in volilne pravice, vladalo je namreč mnenje, da so nezmožne mišljenja, potrebnega za presojo o pomembnih javnih zadevah. Za belopolte ženske je veljalo, da je zanje zaradi njihove rahločutnosti neizprosni svet politike povsem neprimeren (DeFrancisco & Palczewski, 2007, str. 41).

Ženske sposobnosti na delovnem mestu so še vedno pristransko ocenjene in njihov uspeh je pripisan prej sreči kot sposobnosti. Ženska je tradicionalno moč dobila namreč posredno, saj je privlačila moškega, zato je možno, da se nanjo še vedno gleda bolj kot partnerico, primerno za parjenje, kot na strokovno sodelavko.

Kljub razpravam o konfliktu med žensko vlogo doma in v službi, dejstva kažejo, da je kariera ženske za družino bolj koristna kot škodljiva. Kljub številnim oviram so ženske na delovnih mestih zavzele položaje ob moških, uveljavljajo se tudi v poslu in politiki. Čeprav

nemoten napredek v tej smeri ni zagotovljen, obstaja razlog za optimizem, da se bo seksizem na delovnem mestu še naprej zmanjševal (Rudman & Glick, 2008, str. 202-203).

V nadaljevanju tega poglavja sem opisala mesto žensk v politiki ter ugotavljala, ali je lahko feminiziranje javnega prostora ena od oblik protikorupcijske politike.

4.1 Ženske v politiki

Dolgo je veljalo, da naj žena skrbi za dom, javno življenje pa prepusti moškemu. V 19. stoletju so začele ženske vstopati v javno in politično življenje ter se boriti za svoje pravice. Za volilno pravico so si v posameznih državah prizadevale različno dolgo in na različne načine. Najprej so dobile pravico do odločanja na lokalni ravni in prve so lahko volile izobražene ženske, meščanke in davkoplačevalke. V obdobju med I. in II. svetovno vojno je splošna volilna pravica začela veljati v večini evropskih držav, Slovenke jo imajo od leta 1945 dalje.

Pridobitev volilne pravice pomeni, da so ženske postale enakopravne državljanke ter da imajo možnost vstopa v politiko in s tem možnost odločanja o vprašanjih, ki zadevajo tudi njih. Vendar pa pridobitvi volilne pravice ni takoj sledil množičen vstop žensk v politiko, ampak so vstopale postopno in posamično. Glede zastopanosti žensk še vedno velja, da čim višje po lestvici politične moči pogledamo, tem manj je žensk (Antić, 1998, str. 10, 13, 33-34; Svenšek, 2012).

Dejavniki, ki vplivajo na možnosti vključevanja žensk v politiko, je več, in na številčno neustrezno prisotnost žensk v parlamentu je mogoče vplivati na različne načine:

- moški prevladujejo v politiki in strankah ter ženskam s težavo nudijo prostor za delovanje,
- volilci in volilke menijo, da politika ni za ženske, zato jih ne volijo,
- na dojetje zaželenosti vključevanja žensk v politiko vplivajo dejavniki okolja (družbeno-politični dejavniki, politična kultura, vera in tradicija),
- subjektivni dejavniki: odnos žensk do politike, njihova pripravljenost na vstop v politiko; pripravljenost moških (mož in partnerjev), da si z ženskami delijo politično moč in vsakdanja opravila.

Zelo pomembno je torej, ali je družba pripravljena ustvariti pogoje, v katerih bi bile ženske pripravljene in zmožne sprejeti pomembne funkcije v politiki. Pomembna je javna in medijska podpora. Ženske težje sprejmejo delo z nepredvidljivim urnikom in podaljšanim delavnikom in si pogosto postavljajo vprašanje o smiselnosti sedenja in brezplodnega razpravljanja v parlamentu, ki traja ure in ure. Deležne so namreč manj usmerjenega delovanja, usposabljanja in izobraževanja za oblikovanje profila političarke. Ženske, ki pridejo v politiko, so precej manj večje politične obrti, saj običajno vstopijo v politiko po naključnih odločitvah. Pripustitev žensk v politiko otežuje tudi nesproščenost v komunikaciji, ženske namreč predstavljajo do neke mere oviro za moški svet politike, saj

se ti potem ne izražajo več tako sproščeno, ne morejo več toliko preklinjati, skušajo se vesti uglajeno (Bahovec & Šetinc, 2006, str. 83, 85-87).

V skandinavskih državah se s pravicami žensk ukvarjajo mreže institucij, ki skrbijo za politiko enakih možnosti, saj so izkušnje pokazale, da je to potrebno, da država potem sprejema ukrepe v korist obeh spolov.

Med formalnimi pravicami in njihovim uresničevanjem je namreč veliko neskladje. V vsakdanjem življenju se ženske srečujejo z ovirami, ki jim onemogočajo doseči enak položaj, kot ga imajo moški, zato jih večinoma ni na najvišjih mestih v politiki, gospodarstvu, kulturnih in akademskih institucijah (Bahovec & Šetinc, 2006, str. 91).

Ena od oblik zagotavljanja enakosti pri vključevanju v politiko so kvote. So z zakonom določeno številčno razmerje moških in žensk, ki kandidirajo za politične in druge funkcije v javnem življenju. Minimalni določeni delež žensk na kandidatskih listah in izvoljenih položajih je eden od mehanizmov, da bi možnosti za vstop v politiko omogočili obema spoloma. Niti vstop žensk v politiko niti enakost možnosti nista samoumevna. Pa tudi večje število mest, zagotovljenih za ženske, samo po sebi še ne zagotavlja boljše zastopanosti ženskih interesov. Raziskave so pokazale, da bodo lahko ženske vplivale na politične spremembe in odločitve šele ko bodo presegle kritično mejo prisotnosti v parlamentu, torej, da bodo zasedle vsaj 1/3 mest v parlamentu (Bahovec & Šetinc, 2006, str. 98-99, 101; Antić, 2003, str. 47-48).

Splošni podatki o volitvah v slovenski državni zbor po poročilu Državne volilne komisije kažejo, da je bil delež izvoljenih poslank v letih 1992, 2000 in 2008 enak, in sicer 13,3%, leta 1996 so izvoljene poslanke predstavljale 7,8%, leta 2004 pa 12,2%. Delež Slovenk med izvoljenimi predstavniki parlamenta se je na zadnjih, predčasnih volitvah decembra 2011, močno povečal. Prvič v zgodovini samostojne države so ženske v državnem zboru zastopane z več kot tretjinskim deležem (Kontelj, 2012).

Pri ženskah je motivacija za vključitev v politiko drugačna kot pri moških, in tako se po mnenju polovice naših poslank in tretjine poslancev tudi prioritete njihovega dela v parlamentu razlikujejo. Po mnenju poslancev se poslanke bolj zanimajo za socialna vprašanja in so bolj aktivne na področjih, povezanih z ženskami in enakostjo spolov. Poslanke pa menijo, da se moški v parlamentu bolj osredotočajo na čiste politične teme, ženske pa bolj na konkretne zadeve. Poslanke tako manj zanimajo zunanja politika in finančna vprašanja, bolj jih skrbijo socialna vprašanja, družina, kultura, okolje in šolstvo (Antić, 2003, str. 64-65).

Tanja Lesničar-Pučko z večjim prihodom žensk v politiko vidi možnost, da bi se položaj premaknil v smer socialnih tem, in tudi če ne bi nujno prinesle progresivnih idej, bi se pa vsaj urejale male stvari, stvari bi se racionaliziralo. Moški so megalomanski po zgodovinski drži, še pravi Lesničar-Pučkova, ki meni, da je slaba zastopanost žensk v

politiki družbeno škodljiva in da ne bi smeli kar čakati na razvoj zgodovinskega procesa, ko bo žensk več. Tudi po besedah Majde Potrata so se ženske pripravljene učiti, poslušati druge in preizkušati različne poti iskanja rešitve za določen problem, zato domneva, da bi se zaradi teh lastnosti žensk prioritete v politiki spremenile, če bi jih bilo v politiki več (Bahovec & Šetinc, 2006, str. 98, 101-102).

Vika Potočnik o svoji 20-letni izkušnji v politiki pravi, da je bilo uveljavljanje težje, kot bi bilo, če bi bila moški. Potrebno je bilo neprestano dokazovanje, veliko vztrajnosti, njene ideje so si prisvajali drugi, meni pa tudi, da se moškim oprostijo tudi večje napake, saj imajo za sabo celo družčino, ki jih ščiti. Kot razloge, zakaj se ženske težje odločijo za vstop v politični cirkus, pa navaja izjemno veliko stopnjo odgovornosti in pričakovanja do sebe in potrebno je biti pripravljen na velika razočaranja. Ob pomembnih odločitvah glede kariere ženska ne more pomisliti le na učinek na kariero, ampak premisli o svojih sposobnostih, uskladiti pa mora tudi obveznosti in pričakovanja v svoji družini (Bahovec & Šetinc, 2006, str. 79-81).

4.2 Feminiziranje javnega prostora kot protikorupcijska politika

V tretjem poglavju navedene teoretične ugotovitve kažejo, da je za družbo koristno, če je v politiki prisotnih več žensk. Eden od načinov zmanjševanja korupcije je torej lahko tudi feminiziranje javnega prostora.

Večje pravice žensk in bolj enakovredno sodelovanje v javnem življenju žensk in moških so povezane z bolj poštenim gospodarstvom in vlado ter boljšim vodenjem. Če je vpliv žensk v javnem življenju višji, je stopnja korupcije nižja. To velja tudi takrat, ko primerjamo države z enakim dohodkom, enakimi državljanskimi pravicami, enakim izobraževanjem in enakimi pravnimi institucijami. Te ugotovitve podpirajo idejo o večji prisotnosti žensk med delovno silo in v politiki, saj so lahko ženske učinkovita sila za pravno državo in dobro vlado.

Za ženske v poslovnem svetu je manj verjetno, da bodo vladnim uradnikom plačevale podkupnine. Razlog je morda ta, da imajo ženske višje standarde etičnega vedenja ali večji strah pred tveganjem (The World Bank, 2001, str. 12-13).

Sledi opis raziskave, ki je bila na primeru več kot 100 držav narejena z namenom oceniti idejo, da povečano sodelovanje žensk vodi v bolj pošteno vlado. Za merilo korupcije je bil uporabljen korupcijski indeks International Country Risk Guide (v nadaljevanju ICRG), ki zajema tudi največ običajnih korupcijskih kazalcev. Poleg tega je njegova prednost široka pokritost držav, zato je lahko vzorec velik. To merilo korupcije predvidoma meri verjetnost, da visoki javni uslužbenci zahtevajo posebna plačila in do katere mere so nelegalna plačila pričakovana med nižjezaposlenimi v javnem sektorju. Vrednosti indeksa segajo od 0 (najbolj skorumpiran) do 6 (najmanj skorumpiran), z večjim obsegom korupcije indeks torej pada.

Meritev vključenosti žensk v vlado je rezultat analize kakšen delež parlamentarnih sedežev so zasedale ženske v vsaki državi, spremenljivka PARL je enaka deležu žensk v parlamentu. Oboji podatki, korupcijskega indeksa ICRG in PARL, so bili na voljo za leta 1985, 1990 in 1995.

Raziskava razmerja med ženskim sodelovanjem pri zakonodajni oblasti in ravni videne ali zaznane korupcije je pokazala, da večji, kot je delež žensk v parlamentu, nižja je raven zaznane korupcije v tej državi, kot ga izmeri korupcijski indeks ICRG. Rezultati raziskave kažejo, da številčne parlamentarke vplivajo na občutno nižji pojav korupcije. Primerjava podatkov med četrtino držav z najvišjim dohodkom ter četrtino držav z najnižjim dohodkom je pokazala, da imajo bogatejše države manj zaznane korupcije, višji % žensk v parlamentu, prav tako pa več državljskih pravic in večje povprečno število let šolanja kot četrtina najbolj revnih držav (Dollar et al., 1999, str. 2-5, 11).

Ponovitev te analize, kjer je korupcijski indeks International Country Risk Guide zamenjal indeks World Competitiveness Report (WCR), je glede povezave med številom parlamentark in zaznano korupcijo dala zelo podobne rezultate.

Ideja, da imajo ženske v sebi več integritete in da so zato manj nagnjene h korupciji, je naletela tudi na kritike. Anne-Marie Goetz meni, da je spol lahko tudi dejavnik, ki onemogoča dostop do priložnosti za korupcijo, še posebej, če se ta dogaja v vsemoških mrežah, iz katerih so ženske izključene. Hung-en Sung pa trdi, da je bolj pošten sistem, torej države z liberalnimi demokratičnimi institucijami, ne pa bolj poštene ženske, razlog za manjšo korupcijo v takih državah, kjer je tudi več žensk v parlamentu. Avtorica je mnenja, da so za nižjo raven korupcije pomembnejše liberalno demokratične institucije (Nawaz, 2009).

SKLEP

Korupcija je eden glavnih vzrokov za zaviranje razvoja marsikatere države. Njen razmah je zaskrbljujoč, pa vendar, to ni nov pojav. Posamezniki so s podkupovanjem od nekdaj dosegali prednosti. Prvič je bila korupcija omenjena že 2 tisoč let p.n.št, v mednarodnem dokumentu pa je bila definirana šele konec leta 1979. Prisotna je po vsem svetu, a jo je zaradi tajnega sporazuma med udeleženci koruptivnih dejanj težko opaziti. Vlade se zavedajo negativnih učinkov in jo skušajo preprečiti ali vsaj omejiti.

Najpogostejša definicija korupcijo opredeljuje kot zlorabo javnega položaja v zasebne namene. To še ne pomeni, da korupcije v zasebnem sektorju ni. Pri korupciji ne gre le za primere pokvarjenih javnih uslužbencev, ki za svoje lastno dobro pobirajo denar. Vključuje

tudi primere, ko slabo vodenje države omogoča položaj, kjer so se običajni ljudje prisiljeni posluževati koruptivnega obnašanja, da lahko sploh normalno živijo.

Korupcije se natančno ne da izmeriti ali izračunati. Najpogosteje se njen obseg ocenjuje z metodo preiskave slovesa. Takšna najpogosteje navajana raziskava korupcije v državi je indeks zaznave korupcije oziroma Corruption Perceptions Index, ki ga izvaja organizacija Transparency International. Vpliv CPI je precejšen in v zadnjih letih je poleg BDP eden od opisnih dejavnikov splošnega stanja v državi. CPI ne kaže natančno izmerjene dejanske korupcije, ampak kaže, kako poslovneži, analitiki in javnost v svetu dojemajo raven korupcije v posameznih državah.

Vzroki za korupcijo so številni: velikost javnega sektorja, kakovost predpisov, pomanjkanje gospodarske konkurence, vladni sistem, decentralizacija oblasti, revščina, kultura, zgodovina, svoboda medijev, vera in spol.

Vloga spola nas spremlja od rojstva naprej. Biološka razlika med moškim in ženskim spolom je le zadnji par kromosomov. Tako se od fanta pričakuje, da bo fizično močnejša oseba, ki je bolj razumsko in analitično usmerjena. Ob ženskem zapisu XX pa je pričakovati nežnejšo osebo ustvarjalne narave, ki bolj uporablja tisto možgansko polovico, ki omogoča sočasno izvajanje več stvari. Na poti odraščanja sta praviloma oba spola spodbujena k zanju družbeno določenemu obnašanju. Tako se bo od deklic pričakovalo vljudnost, urejenost in izražanje čustev, fantke pa nagradilo za samostojnost, nadziranje čustev in fizične aktivnosti. Deklice se spodbuja k ustvarjanju enakovrednih odnosov z drugimi, dečke pa k tekmovalnosti in manj h govorjenju. Moški naj bi bili torej močni, samozavestni, tekmovalni in v vodilni vlogi. Ženska naloga pa je, da podpirajo, sodelujejo in vzgajajo.

V diplomskem delu sem proučevala povezavo med korupcijo in spolom in ugotovila, da obstajajo razlike pri zaznavanju korupcije glede na spol, da obstajajo razlike pri toleranci koruptivnih dejanj, da obstajajo razlike med spoloma pri nagnjenosti h koruptivnim dejanjem in razlike v odnosu do korupcije med različnimi državami.

Ugotovila sem, da se ženske bolj zavzemajo za etično obnašanje in da je zaradi ženske lastnosti, da skrbijo za druge, manj verjetno, da bi žrtvovale javno dobro za zasebno korist. Razlog za manjšo vpletenost žensk v korupcijske mreže je lahko njihov višji standard etičnega vedenja ali pa večji strah pred tveganjem. Ženske so tveganju namreč manj naklonjene. Možen razlog je drugačno dožemanje tveganja, saj so moški bolj prekomerno samozavestni kot ženske in sprejemajo tvegane okoliščine kot izziv, in ne toliko kot nevarnost.

Na osnovi raziskav sem zaključila, da ženske korupcijo zaznajo pogosteje kot moški in da so do koruptivnih dejanj manj tolerantne. Ženske bolj upoštevajo pravila in manj verjetno

je, da bodo za korupcijo mnenja, da je upravičena. So pa lahko ženske večje žrtve korupcije.

Raziskava o odnosu do korupcije med državami je pokazala razlike v obnašanju med njimi. Rezultati kažejo, da so ugotovitve študij v državah, kjer so ženske dosegle neko politično in gospodarsko moč, podobne. Torej, moški so do korupcije bolj tolerantni kot ženske in verjetneje je, da bodo v korupcijo vpleteni moški. V azijskih državah pa rezultati eksperimenta ne kažejo sistematičnih razlik med spoloma. Kaže torej, da bi lahko bile razlike med spoloma v odnosu do korupcije povezane z družbo oziroma da so kulturno specifične. Raziskava je pokazala, da se obnašanje žensk med proučevanimi državami med seboj bolj razlikuje kot obnašanje med moškimi.

Skozi zgodovino so bile ženske prikrajšane za dostop do javnega prostora in volilne pravice. Motivacija za vključitev v politiko je pri ženskah drugačna kot pri moških in tudi prioritete njihovega dela v parlamentu se razlikujejo. Poslanke se bolj zanimajo za socialna vprašanja, družino, kulturo, okolje, šolstvo in so bolj aktivne na področjih, povezanih z ženskami in enakostjo spolov. Poslanci pa se osredotočajo na čiste politične teme in finančna vprašanja.

Kljub kritiki, da je ženskemu spolu lahko tudi onemogočen dostop do priložnosti za korupcijo, so obravnavane raziskave potrdile, da imajo ženske v sebi več integritete. Na podlagi predstavljenih teorij ter empiričnih raziskav o povezanosti med korupcijo in spolom lahko torej potrdim hipotezo diplomskega dela. Ženske so manj nagnjene h koruptivnim dejanjem kot moški, zato je lahko eden od načinov zmanjševanja korupcije tudi feminiziranje javnega prostora.

LITERATURA IN VIRI

1. Alatas, V., Cameron, L., Chaudhuri, A., Erkal, N., & Gangadharan, L. (2006). *Gender and Corruption: Insights from an Experimental Analysis (Research Paper No. 974)*. Melbourne: Department of Economics The University of Melbourne.
2. *Among wealthy nations U.S. stands alone in its embrace of religion*. (2002). Najdeno 22. avgusta 2012 na spletnem naslovu <http://www.people-press.org/2002/12/19/among-wealthy-nations/>
3. Andvig, J. C., Fjeldstad, O., Amundsen, I., Sissener, T., & Søreide, T. (2000). *Research on Corruption: A policy oriented survey*. Najdeno 7. septembra 2012 http://www.icgg.org/downloads/contribution07_andvig.pdf
4. Antić, M. G. (1998). *Ženske v parlamentu*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
5. Antić, M. G., Selišnik, I., Gortnar, M., & Purkart, N. (2003). *Ženske v slovenskem parlamentu: pod kritično maso zastopanosti (raziskovalno poročilo)*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.
6. Bahovec, E. D., & Šetinc, K. (2006). *Demokracija je ženskega spola: Feministične vaje v slogu*. Ljubljana: Društvo za kulturološke raziskave.
7. Bajec, A., Čop, B., Jurančič, J., Legiša, L., Rigler, J., & Suhadolnik, S. (1975). *Slovar slovenskega knjižnega jezika (druga knjiga I-Na)*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
8. Berlinski, C. (2009). *The Dark Figure of Corruption*. Najdeno 5. decembra 2011 na spletnem naslovu <http://www.hoover.org/publications/policy-review/article/5462>
9. Bowman, D. M., & Giligan, G. (2008). *Australian women and corruption: The gender dimension in perceptions of corruption*. *JOAAG*, 3(1), 2-7.
10. Byrne, E. (2009). *Definitions and Types of Corruption*. Najdeno 16. februarja 2012 na spletnem naslovu <http://elaine.ie/2009/07/31/definitions-and-types-of-corruption/>
11. Damijan, J. P. (2011). *Korupcija in razvoj. Revščina-korupcija-razvoj. Trzin: Integriteta - Društvo za etičnost javnega delovanja*.
12. DeFrancisco, V. P., & Palczewski, C. H. (2007). *Communicating Gender Diversity: a critical approach*. London: Sage Publications Ltd.

13. Dobovšek, B. (2002a). Povzetek posveta. V B. Dobovšek (ur.) *Korupcija v javni upravi*. (str. 10). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.
14. Dobovšek, B. (2002b). Sodobni problemi korupcije v upravi. V B. Dobovšek (ur.) *Korupcija v javni upravi*. (str. 43-52). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.
15. Dobovšek, B. (2008). *Korupcija v tranziciji*. Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede.
16. Dobovšek, B., & Kordež, G. (2005). Prevenција v praksi - načrti integritete. V B. Dobovšek (ur.) *Korupcija in politika*. (str. 283-286). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.
17. Dobovšek, B., & Minič, D. (2005). Korupcija, lobiranje in neformalne mreže. V B. Dobovšek (ur.) *Korupcija in politika*. (str. 9-60). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.
18. Dollar, D., Fishman, R., & Gatti, R. (1999). *Are Women Really the "Fairer" Sex? Corruption and Women in Government*. The World Bank Policy Research Report on Gender and Development Working Paper Series No 4.
19. Galtung, F. (2006). Measuring the Immeasurable: Boundaries and Functions of (Macro) Corruption Indices. V C. Sampford, A. Shacklock, C. Connors & F. Galtung (ur.), *Measuring Corruption* (str. 101-130). Hampshire: Ashgate Publishing Limited.
20. *Gender & Corruption in Development Cooperation*. (2008). Najdeno 3. marca 2012 na spletnem naslovu <http://www2.gtz.de/dokumente/bib-2010/gtz2010-0200en-factsheet-gender-corruption.pdf>
21. Grad, A., Škerlj, R., & Vitorovič, N. (1978). *Veliki angleško-slovenski slovar*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
22. Hossain, N., Musembi, C. N., & Hughes, J. (2010). Corruption, Accountability and Gender: Understanding the Connections. *Primers in Gender and Democratic Governance*, vol. 5, 1-46.
23. Huberts, L., Lasthuizen, K., & Peeters, C. (2006). Measuring Corruption: Exploring the Iceberg. V C. Sampford, A. Shacklock, C. Connors & F. Galtung (ur.), *Measuring Corruption* (str. 265-294). Hampshire: Ashgate Publishing Limited.

24. Independent Commission Against Corruption. (b.l.). Why exposing and preventing corruption is important. Najdeno 19. junija 2012 na spletnem naslovu <http://www.icac.nsw.gov.au/about-corruption/why-expose-corruption>
25. Integriteta – Društvo za etičnost javnega delovanja. (b.l.). Kaj je korupcija? Najdeno 9. februarja 2012 na spletnem naslovu http://integriteta.si/ftpuser/brosura_NVO.pdf
26. Karpovich, O. (2007). *Corruption in Present Day Russia*. Moscow: AuthorHouse.
27. Komisija za preprečevanje korupcije. (b.l.). Represivni ukrepi. Najdeno 4. septembra 2012 na spletnem naslovu <https://www.kpk-rs.si/sl/korupcija-integriteta-in-etika/korupcija-je/represivni-ukrepi>
28. Komisija za preprečevanje korupcije. (2011). Ocena stanja korupcije v Republiki Sloveniji (Redno letno poročilo, maj 2011). Najdeno 12. maja 2012 na spletnem naslovu <http://www.kpk-rs.si/sl/komisija/letna-porocila>
29. Kontelj, M. (2012, 13. februar). Volitve v Državni zbor RS. Najdeno 12. avgusta 2012 na spletnem naslovu http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4491
30. Kushwaha, R. (2011, 10. april). What is Corruption and who is Corrupt? Najdeno 16. februarja 2012 na spletnem naslovu <http://rajee.sulekha.com/blog/post/2011/04/what-is-corruption-and-who-is-corrupt.htm>
31. Lambsdorff, J. G. (2006a). Causes and consequences of corruption: What do we know from a cross-section of countries? V S. Rose-Ackerman (ur.), *International Handbook on the Economics of Corruption* (str. 3-51). Northampton: Edward Elgar Publishing, Inc.
32. Lambsdorff, J. G. (2006b). Measuring Corruption - The Validity and Precision of Subjective Indicators (CPI). V C. Sampford, A. Shacklock, C. Connors & F. Galtung (ur.), *Measuring Corruption* (str. 81-100). Hampshire: Ashgate Publishing Limited.
33. Langseth, P. (2006). Measuring Corruption. V C. Sampford, A. Shacklock, C. Connors & F. Galtung (ur.), *Measuring Corruption* (str. 7-44). Hampshire: Ashgate Publishing Limited.
34. *Leva in desna možganska polovica*. (b.l.). Najdeno 20. junija 2012 na spletnem naslovu <http://www2.arnes.si/~sspmkotn/edus/ldbrain.htm>
35. Miko, K. (2009). Širi se posebna pandemija: grozno se jim povečajo usta in odpadejo jim ušesa. *Ona*, 11(46), 17.

36. *Modrečeva odlika in dolžnost, Sirah, 20, 29.* (b.l.). Najdeno 18. junija 2012 na spletnem naslovu <http://www.biblija.net/biblija.cgi?m=Sir+20%2C27-32&id13=1&pos=0&set=2&l=sl>
37. Myint, U. (2000). Corruption: Causes, Consequences and Cures. *Asia-Pacific Development Journal*. Najdeno 13. Julija 2012 na spletnem naslovu http://www.unescap.org/drpad/publication/journal_7_2/myint.pdf
38. Nawaz, F. (2009). State of Research on Gender and Corruption. Najdeno 3. Marca 2012 na spletnem naslovu <http://www.u4.no/publications/state-of-research-on-gender-and-corruption/>
39. *Per Capita Income, Corruption and Religiosity.* (2011). Najdeno 22. avgusta 2012 na spletnem naslovu <http://www.riazhaq.com/2011/06/per-capita-income-corruption-and.html>
40. Petracca, J. (2011). The Causes od Corruption. *The Colgate International*. 3(2), 18-19.
41. Prentice D. A., & Carranza E. (2002). What women and men should be, shouldn't be, are allowed to be, and don't have to be: the contents of prescriptive gender stereotypes. *Psychology of Women Quarterly*, 26, 269-281.
42. The PRS Group History. (b.l.). Najdeno 9. septembra 2012 na spletnem naslovu http://www.prsgroup.com/AboutUs_History.aspx
43. Rivas, M. F. (2006). An experiment on corruption and gender. Najdeno 16. avgusta 2011 na spletnem naslovu <http://www.fcs.edu.uy/archivos/0806.pdf>
44. Rivas, M. F. (2008). An experiment on corruption and gender. Najdeno 16. avgusta 2011 na spletnem naslovu http://www.ugr.es/~teoriahe/RePEc/gra/wpaper/thepapers08_10.pdf
45. *Razlike med spoloma in družba.* (b.l.). Najdeno 14. februarja 2012 na spletnem naslovu http://www.student-info.net/sis-mapa/skupina_doc/fsd/knjiznica_datoteke/56227_moski_in_zenske_zapiski.doc
46. Rudman, L. A., & Glick, P. (2010). *The Social Psychology of Gender: How Power and Intimacy Shape Gender Relations*. The Guilford Press: New York.
47. Russell, P. (1986). *Knjiga o možganih*. Ljubljana: DZS.
48. Sampford, C., Shacklock, A., Connors, C., & Galtung, F. (2006). Measuring Corruption. V C. Sampford, A. Shacklock, C. Connors & F. Galtung (ur.), *Measuring Corruption* (str. 1-7). Hampshire: Ashgate Publishing Limited.

49. Serious Fraud Office. (b.l.). What is corruption? Najdeno 24. februarja 2012 na spletnem naslovu <http://www.sfo.gov.uk/bribery--corruption/what-is-corruption.aspx>
50. *Six Questions on the Cost of Corruption with World Bank Institute Global Governance Director Daniel Kaufmann.* (b.l.). Najdeno 25. avgusta 2012 na spletnem naslovu <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:20190295~menuPK:34457~pagePK:34370~piPK:34424~theSitePK:4607,00.html>
51. Slovenska tiskovna agencija. (2012a). Korupcija bo Avstrijce letos stala 27 milijard evrov. Najdeno 19. junija 2012 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/346076/Korupcija-bo-Avstrijce-letos-stala-27-milijard-evrov>
52. Slovenska tiskovna agencija. (2012b). Problem korupcije v gospodarstvu. Najdeno 19. junija 2012 na spletnem naslovu <http://www.zurnal24.si/problem-korupcije-v-gospodarstvu-clanek-152371>
53. Slovenska tiskovna agencija. (2012c). Sonja Lokar nova predsednica Evropskega ženskega lobija. Najdeno 09. julija 2012 na spletnem naslovu http://www.siol.net/novice/slovenija/2012/05/sonja_lokar_nova_predsednica_evropskega_zenskega_lobija.aspx
54. Social Watch. (2012). Measuring Inequity: The 2012 Gender Equity Index. Najdeno 18. avgusta 2012 na spletnem naslovu <http://www.socialwatch.org/node/14366>
55. Statistični urad RS. (2012). Polnoletni obsojenci (znani storilci) po spolu, kaznivem dejanju in glavni kazenski sankciji, Slovenija, letno. Najdeno 4. septembra 2012 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/13_kriminaliteta/01_statistika_toz_sodisc/03_13603_obsojene_poln_osebe/03_13603_obsojene_poln_osebe.asp
56. Statistični urad RS. (2012). Polnoletne osebe, zoper katere je bil kazenski postopek pred senatom pravnomočno končan, po spolu, kaznivem dejanju in vrsti odločbe, Slovenija, letno. Najdeno 4. septembra 2012 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/13_kriminaliteta/01_statistika_toz_sodisc/02_13602_obtozene_poln_osebe/02_13602_obtozene_poln_osebe.asp
57. Stevens, A. (2007). *Women, Power and Politics*. New York: Palgrave Macmillan.
58. Svenšek, A. (2012, 8. marec). Koraki žensk k enakopravnosti - od celibata učiteljic do poslank. Najdeno 5. septembra 2012 na spletnem naslovu http://retrospektive.si/index.php?option=com_content&view=article&id=912:koraki-ensk-k-enakopravnosti-od-celibata-uiteljic-do-poslank&catid=70:vroe

59. Swamy, A., Knack, S., Lee, Y., & Azfar, O. (2000). Gender and Corruption. Najdeno 15. avgusta 2011 na spletnem naslovu http://web.williams.edu/Economics/wp/Swamy_gender.pdf
60. *Šest preroških groženj, Izaija, 5, 23.* (b.l.). Najdeno 18. junija 2012 na spletnem naslovu <http://www.biblija.net/biblija.cgi?m=Iz+5%2C8-25&id13=1&pos=0&set=2&l=sl>
61. Tanzi, V. (1998). Corruption around the World: Causes, Consequences, Scope, and Cures. *IMF Staff Papers*, 45(4), 559-591.
62. Tavzes, M. (2002). *Veliki slovar tujk.* (1. izd.). Ljubljana: Cankarjeva založba.
63. Transparency International. (2012). Corruption Perceptions Index 2012. Najdeno 15. decembra 2012 na spletnem naslovu <http://www.transparency.org/cpi2012/results>
64. Transparency International. (2013). Global Corruption Barometer. Najdeno 11. julija 2013 na spletnem naslovu <http://www.transparency.org/research/gcb/>
65. Wiesthaler, F. (1995). *Latinsko-slovenski slovar Coll-Ex* (zvezek 2). Ljubljana. Založba Kres.
66. The World Bank (2001). *Engendering Development Through Gender Equality in Rights, Resources, and Voice. A World Bank Policy Research Report. No 21776.* New York: Oxford University Press, Inc.
67. The World Bank. (2004). The Costs of Corruption. Najdeno 19. junija 2012 na spletnem naslovu <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:20190187~menuPK:34457~pagePK:34370~piPK:34424~theSitePK:4607,00.html>
68. The World Bank. (b.l.). Module III Introduction to Corruption. Najdeno 16. februarja 2012 na spletnem naslovu http://img.modernghana.com/images/content/report_content/youthforgoodgovernance.pdf
69. Zakon o preprečevanju korupcije. *Uradni list RS*, št. 2/2004.

PRILOGA

Priloga: Seznam kratic

BPI Bribe Payers Index oziroma Indeks nagnjenosti k dajanju podkupnin

CPI Corruption Perceptions Index oziroma Indeks zaznave korupcije

ICRG International Country Risk Guide

TI Transparency International